

An elderly man with a grey flat cap and a dark, ribbed sweater is smiling warmly. He is petting a light-colored dog. In the background, a woman with curly hair and glasses is partially visible, looking towards the man. The scene is set outdoors with a soft, green background.

*Voluit leven
met dementie*

Vrijheid

Het verhaal

Zorgert

Inhoudsopgave

Weten wat u leest in het boek?

Door het boek heen leest u diversen themaverhalen van en over het zorgeref. Bij elk verhaal staat een teken. Zo weet u meteen waar het verhaal over gaat!

Geluksmomentjes

Medewerkers en Mantelzorgers

Experts

Businesscase

7

Voorwoord

10

Onze missie

16

Ik zag even de oude Truus terug

18

Vrolijk toefje slagroom op de taart

20

Zorgondernemers in Nederland

22

Bij de beesten zijn vind ik heerlijk

24

Boodschap na de piep

26

Een parel die alle aandacht verdient

28

Knap hoor, zij krijgt de hele groep in beweging

30

Busrit in de regen

32

Dagelijks leven neemt zorg over

34

Sarie Marais

36

Andries Boersma heeft op zorgeref Putten zijn 'thuis' gevonden

38

De lente op het doek

40

Ik zou bij ons best kleine zorgerefjes willen opzetten

42

En de bakker, hij bakte voort

44

Zo lief, ik zou er zelf nog wel eentje willen

46

Plaatje in Putten klopt

48

Een fijne avond

50

Onafscheidelijke vriendinnen op het zorgeref

52

Droomlocatie

54

Investeren in therapeutische genietmomentjes

56

Het werk met een gouden randje

58

Een beetje werken daar hou ik van

60

Elke dag genieten

62

Kabouters wijzen de weg

64

Het lijkt wel een Landal vakantiehuis

66

Rob Scholten 'leeft' weer

68

Het knuffelkuiken

70

Verskil tussen zinvolle laatste fase en zinloos einde

72

Wonen bij René

74

Dan glundert een vrouw van 90 ineens als een jong meisje

76

Op kraamvisite bij het lammetje

78

Businesscase: Het zorgeref

80

Het businessmodel van Zorgeref Buiten-Land en Zorgeref Buiten-Verblijf

103

Dankwoord

106

Colofon

107

Met dank aan

Genieten

Voorwoord

*Wij genieten altijd als we het zorggerf oplopen.
Dan denken we: wat is het hier toch mooi
Dit gun je toch iedere oudere met dementie?*

Tien jaar geleden startten René en Yvonne van der Leest hun dagbehandeling aan de Keienweg in Nijkerk. In crisistijd, een gedurfde stap. Sindsdien werken we als Beweging 3.0 met hen samen. Zo zijn de zorgmedewerkers op het zorggerf in dienst van Beweging 3.0 en maken wij voor het zorggerf de afspraken met het zorgkantoor.

Het zorggerf daagt mensen uit actief te blijven. De natuur, de dieren, de medewerkers, het ontwerp van de hofjes, de aanpak, alles helpt mee. Het is aantrekkelijk voor iedereen die hier is, of je er nu woont of werkt.

Het welzijn van de mensen staat voorop. Wat voegt waarde toe aan het leven? Hoe laat je de omgeving voor je werken, hoe betrek je bewoners bij het dagelijks leven, hoe ga je om met risico's? René en Yvonne spelen in deze ontwikkeling een voortrekkersrol. En dat nu al tien jaar. In dit jubileumboek leest u hier alles over.

We zijn heel blij met de samenwerking met Zorggerf Buiten-Land en Zorggerf Buiten-Verblijf en hopen die nog lang voort te zetten. René, Yvonne, medewerkers, vrijwilligers, deelnemers aan de dagbehandeling en bewoners op het zorggerf wensen wij een mooie feestweek toe. Met veel geluksmomentjes.

Ageeth Ouwehand en Micha van Akkeren
Raad van Bestuur Beweging 3.0

Pluk de dag

Het zorgernet

*Voluit leven
met dementie*

*René en Yvonne
van der Leest*

Onze Missie

“Mensen met dementie voluit laten leven”

‘We wilden een liefdevolle plek voor mensen met dementie, met veel activiteiten en de wetenschap als basis voor onze zorg’, zegt Yvonne. In 2009 beginnen Yvonne en René van der Leest een dagbehandeling op de Keienweg in Nijkerk, met acht bezoekers per dag. Het zijn al snel dertig mensen per dag. Eind 2014 opent in Putten het eerste hofje voor 24 uurszorg. Nu zijn per dag meer dan honderd mensen aan hun zorg toevertrouwd. René: ‘Het is exact geworden wat we in ons hoofd hadden.’

Het zorgerf in Putten ademt de visie van Yvonne en René. Bewoners moeten voor hun ontbijt hun huis uit naar het hofhuis, als ze willen slapen volgen ze de omgekeerde route. Of het nu stormt of snikheet is, bewoners komen elke dag buiten. Yvonne: ‘Zo stimuleren we bewoners in beweging te komen. Ze ervaren het verschil tussen dag en nacht, ruiken de bloemen in de tuin, horen de vogels kwetteren. In reguliere verpleeghuizen komen mensen vaak weinig buiten. Soms hebben ze nauwelijks in de gaten of het zomer of winter is. Binnen de verpleeghuiszorg is onze aanpak best revolutionair.’

Nachtdienst in Sinai

Yvonne en René komen elkaar tegen tijdens de nachtdienst in Sinai, een gzz-instelling in Amersfoort voor Joodse mensen met veelal oorlogstrauma’s. Ze werken daar als psychiatrisch

verpleegkundigen. Yvonne verkast na vijf jaar naar de afdeling psychiatrie van UMC Utrecht en gaat daar werken als verpleegkundig specialist. René keert na zes jaar de ggz de rug toe. Hij ondervindt dat geld en ‘het systeem’ vaak belangrijker zijn dat de beste zorg voor de cliënt. Hij start een bureau dat evenementen en congressen organiseert, voor het WNF, Natuurmonumenten, Vluchtelingenhulp Nederland en andere goeddoelenorganisaties. Twintig jaar lang doet hij ervaring op als ondernemer en organisator.

Een droom

Yvonne en René zijn inmiddels meer dan collega’s. Ze hebben een droom: een huis op het platteland. De Keienweg in Nijkerk komt in beeld. Dan blijkt ook de buurman zijn huis te verkopen. Het idee ontstaat

hier een dagbehandeling te starten. Ze kopen ook deze boerderij en starten in 2009 de dagbehandeling Zorgerf Buiten-land in samenwerking met Beweging 3.0. Midden in de crisis, een gedurfde stap. Het voorziet in een behoefte, snel ontvangen Yvonne en René met hun medewerkers dertig mensen per dag. Vanaf dag één krijgen ze de vraag van familieleden of ze niet óók 24 uursopvang kunnen bieden. Ook dat vraagt om ondernemersgeest: er moet worden geïnvesteerd in een terrein, in gebouwen, in medewerkers. Ze vertrouwen op hun visie en aanpak en kopen een voormalig recreatieterrein in Putten. René: ‘Als thuis wonen niet meer lukt, hoe leuk is het dan dat je kunt wonen in je eigen buitenverblijf, met dieren, groen en vrijheid als ingrediënten. Dagelijks horen we: het lijkt wel een vakantiepark. Dan weten we dat onze opzet geslaagd is.’

Nuttig en nodig

Bewoners op het zorgterf zijn onderdeel van een leefgemeenschap, een levendige omgeving prikkelt hen op een natuurlijke manier actief te blijven. Door het tuinpad te vegen of de was te vouwen voelen ze zich 'nuttig en nodig'. Door de complimenten die ze hiervoor krijgen, voelen ze zich 'gewaardeerd'. De natuurlijke omgeving met dieren en de structurele bezoeken van kinderen van peuterzalen en scholen stimuleren sociaal contact. Vaste patronen zorgen voor houvast – op de wekelijkse zangochtend worden elke keer dezelfde liederen in dezelfde volgorde gezongen. Herkenbare spulletjes uit het verleden openen deuren naar verre herinneringen. Paardentherapie, holistische massage en muziektherapie zorgen voor extra genietmomenten. Alles is erop gericht om geluk toe te voegen en mensen voluit te laten leven.

Gezond verstand

Hou het simpel en gebruik je gezonde verstand, is het adagium van Yvonne en René. Mensen die actief blijven, lopen minder risico om te vallen en slapen 's nachts goed. Op het zorgterf zitten weinig mensen permanent in een rolstoel, een tillift is slechts sporadisch nodig. René: 'Veel mensen op ons zorgterf blijven lang actief en behouden een zekere mate van kwaliteit in hun leven, maar op een gegeven moment is het op. Vaak overlijden ze na een kort ziekbed, bijvoorbeeld als

gevolg van een longontsteking. Mensen die bij ons wonen, doen mee tot het eind.' 'Als iemand begint te sloffen, zetten we onze bewegingsagoog in', vertelt Yvonne. 'Zo proberen we de functies op orde te houden. Dementie maakt initiatiefloos, maar wij zien mensen met deze ziekte floreren in een actieve omgeving, met de juiste prikkels. Algemeen wordt aangenomen dat lichamelijke achteruitgang hoort bij dementie, wij zien dat dit proces te vertragen is als je voor deze mensen elke dag maar de motor aanzet. De kunst is deze motor draaiende te houden. Het zou geweldig zijn als we dit met wetenschappelijk onderzoek kunnen gaan onderbouwen!

Basis op orde

Volgens René en Yvonne moet de basis op orde zijn. 'Je kunt bijvoorbeeld uitrekenen met elkaar hoeveel medewerkers je nodig hebt voor de zorg. Die capaciteit moet er dan ook zijn, dat levert gelukkige medewerkers op. Dat betekent minder uitval, geen uitzendkrachten, minder verloop en minder wervingskosten. En altijd genoeg mensen die hier willen werken. Ruim investeren in de basis betaalt zich terug.'

Wilde zwijnen spotten

Als het in je hoofd steeds leger wordt, is het fijn dat er om je heen wat gebeurt. Daarom wordt op het zorgterf de wereld naar binnen gehaald. Kinderen van scholen, visserskoren, klompdansgroepen en wat al niet. Het plaatsen van een

duiventil wordt al snel een 'evenement' waar bewoners voor naar buiten komen en met een grote groep geïnteresseerd naar kijken. René lachend: 'We gaan met zonsopgang ook wel eens naar het bos om wilde zwijnen te spotten. We zien ze zelden, maar spannend is het wel.'

Kennis delen

Het motto is: genietmomentjes toevoegen aan het dagelijks leven van bewoners. Welzijn en zorg, in die volgorde. Als bewoners goed in hun vel zitten, hebben ze minder zorg nodig. Na tien jaar staan Zorgterf Buiten-Land en Zorgterf Buiten-Verblijf op de kaart. Precies zoals Yvonne en René het in gedachten hadden. Ze zijn trots op wat is neergezet en vinden nu het moment gekomen om ermee naar buiten te gaan, om hun kennis te delen. Yvonne: 'Hoe mooi zou het zijn als over tien jaar alle bewoners van verpleeghuizen dagelijks naar buiten kunnen en vrije toegang hebben tot een tuin.'

Pootjebaden

'Als we op Familienet kijken, zijn we elke keer weer verrast wat er allemaal gedaan wordt voor onze bewoners en bezoekers', vertelt René. Yvonne knikt bevestigend. 'Dan zien we bijvoorbeeld dat onze medewerkers bewoners meenemen naar strand Nulde en dat iedereen spontaan zijn sokken uitdoet om even het zand te voelen en te pootjebaden. Geweldig toch?'

Het motto is
'Genietmomentjes' toevoegen aan het dagelijks leven van bewoners.

Geluksmomentjes

G

Experts

E

Medewerkers en
Mantelzorgers

M

Businesscase

B

'Ik zag even de oude Truus terug'

Elke dag loopt Truus Rijsburger achter haar rollator en aan de arm van een begeleider van haar huisje naar de huiskamer in het hofhuis. Daar brengt ze haar dag door. Een gesprek voeren is nauwelijks meer mogelijk. De dementie duwt haar in haar eigen wereld. Tot Sinterklaas naast haar kwam zitten. Die opende een luikje naar haar herinneringen.

Herinneringen

'Ik kwam aanlopen en zag door het raam van de huiskamer mijn moeder praten met Sinterklaas', vertelt haar dochter Gerda Knoppersen. 'Dat is bijzonder, want een gesprek met mijn moeder is bijna niet meer mogelijk. Dan moet ze een goed moment hebben, en dan nog gaat het met woordjes, niet met volledige zinnen. Toen ik binnen was, dacht ik: waar komt dit vandaan? Sinterklaas vertelde dat hij jarig was en cadeautjes had meegebracht. Mijn moeder zei: dan moeten we voor je zingen. Direct zette ze 'Lang zal hij leven in'.

Sinterklaas schatte de waarde van het moment juist in en bedankte haar voor het mooie lied. Ze glom. De herinnering aan de gezellige sinterklaasfeesten bij ons thuis zorgden voor een ontroerend fleurmoment.'

Alerter

Als Truus niet goed in haar doen is, zit ze vaak met haar vingers aan haar voorhoofd, vertelt Gerda. Ze werkt als gastvrouw op hofje 2 van Zorgverblijf Buiten-Land en is gewend om op dit soort details te letten. Haar moeder is dan moeilijk te bereiken. 'Dan vraag ik: mam, hoe is het? Soms krijg ik een knikje, soms een kort antwoord, soms geen reactie. Vaak neem ik haar dan even mee naar buiten, de tuin in. Dat deed ze vroeger ook graag. Dan staan we even stil bij een bloemetje. Of ze hoort een paard hinniken, een koe loeien, een vogel fluiten. Soms doet ze dat geluid dan na. Ze is alerter dan even daarvoor in de huiskamer. Meestal knapt ze door zo'n wandelingetje weer op. Het is belangrijk voor haar dat we op het zorgverblijf even de tuin in kunnen lopen. Als ze op de vierde verdieping van een verpleeghuis had gewoond, zou dit ingewikkelder zijn.'

Hoogtepunt

Gerda kijkt met een warm gevoel terug op de feestdagen in haar kindertijd. Ook haar moeder genoot van de gezelligheid rond Kerst, Pasen en Sinterklaas. Op het sinterklaasfeest kwam vroeger de hele familie bij elkaar. Opa was dominee, maar stapte tijdens het sinterklaasfeest in de rol van Goedheiligman. 'We hebben het nooit doorgehad dat onze opa in dat rode pak zat. Het verhaal was altijd dat hij verstek moest laten gaan, omdat hij zijn preek moest voorbereiden. Het was altijd gezellig, een hoogtepunt in het jaar. En Truus was helemaal in haar element als gastvrouw. Daar lag ook haar kracht. Ook in het veevoederbedrijf van mijn vader zorgde ze bijvoorbeeld dat klanten koffie kregen en goed ontvangen werden. Mooi om te zien hoe Sinterklaas dat positieve gevoel van vroeger weer bij haar opriep.'

Reminiscentie

Het bewust oproepen van positieve herinneringen noemen we reminiscentie. De Dikke Van Dale omschrijft reminiscentie als 'een gedachte aan een verschijnsel uit het verleden dat overeenkomst vertoont met een huidige waarneming'. Bij het horen van een oude vakantiehit kun je bijvoorbeeld weer de beelden van die mooie vakantie op het netvlies krijgen. Mensen die lijden aan dementie, kunnen niet meer bij al hun herinneringen komen. De luikjes zijn dicht. Door bijvoorbeeld oude foto's of oude voorwerpen te bekijken, kunnen die luikjes weer opengaan. Medewerkers in het zorgverblijf maken hier bewust gebruik van, bijvoorbeeld door familieleden op te roepen oude foto's van hun vader of moeder in het digitale levensboek van Familienet te zetten. Die foto's worden dan samen bekeken op een iPad. Dit levert soms mooie gesprekken op. Bij Truus had de Sint hetzelfde effect. Hij zette de deur open naar positieve herinneringen. En juist omdat die herinneringen altijd onder de oppervlakte liggen en het hoofd zo 'leeg' is, is het ervaren van zo'n moment voor iemand als Truus een geluksmoment.

Traditionele feesten

Daarom ook krijgen de traditionele feesten op het zorgverblijf alle aandacht. Op Sinterklaas komen Sinterklaas en Zwarte Piet op bezoek, tijdens Kerst twinkelen de kerstlichtjes in de zorgverblijven, worden kerstliederen gezongen en de tafel mooi gedekt, met Oud en Nieuw ruiken de bewoners de geur van oliebollen en rond Pasen schilderen ze eieren. Ook kunnen de bewoners tijdens de christelijke feestdagen een kerkdienst kijken of psalmen zingen. Ook hier geldt: alles mag, niets hoeft. Gerda: 'Het is belangrijk dat je als medewerker op het zorgverblijf de achtergrond van mensen weet en daar iets mee doet. Door de Sint zag ik even de oude Truus weer terug.'

Vrolijk toefje slagroom op de taart

'Dat stoepje daar, gaat dat wel goed komen? Geen hek om het terrein? Raken we dan niet iedereen kwijt?' Op ons werkbezoek op de Keienweg zitten we vol vragen, we zien leeuwen en beren op de weg.

Het is ruim tien jaar geleden. René en Yvonne houden een bevlogen verhaal in verpleeghuis Zilverschoon. Ze starten een dagbehandeling in een woonhuis aan de Keienweg. We luisteren belangstellend, maar ja, die beren... Maar het zaadje van René en Yvonne is geplant. Hun visie spreekt aan. Onderhuids begrijp ik de waarde van deze prachtige plek.

De eerste dag bij René en Yvonne voelt als een uitdaging. We beginnen met zes bezoekers, moeten nog veel leren, komen de nodige hobbels tegen, maar het aantal bezoekers groeit snel en iedereen krijgt door hoe bijzonder deze dagbehandeling is. En dan nu, tien jaar later... Ik kijk nog vaak overweldigd rond. Het is voor mij een inspirerende, dynamische werkplek, waar we samen goede zorg leveren. Ik hoop dat ik voor de bezoekers en bewoners nog lang het vrolijke toefje slagroom op de taart mag zijn!

Wendy Jager

Geert van der Heijden stuurt Rabobankklanten regelmatig naar het zorgerf

Zorgondernemers in Nederland

'Ga maar eens met René en Yvonne praten, kijk hoe zij het daar in Putten hebben georganiseerd.' Dit advies geeft Geert van der Heijden regelmatig aan klanten die een onderneming in de ouderenzorg willen starten en bij de Rabobank aankloppen voor een lening. Hij is bij de Rabobank betrokken bij de leningenportefeuille voor de zorgsector in heel Nederland: wie krijgt een lening, wie niet. 'Zorgerf Buiten-Verblijf zien wij als voorbeeld van hoe je een zorgonderneming met meerwaarde op kunt zetten.'

Het zorgerf in Putten heeft de zorg ingericht zoals de Rabobank het graag ziet. Zorg en vastgoed zijn afgestemd op de wensen van de bewoners en hun familie. In vakjargon: vraaggestuurd in plaats van aanbodgestuurd. Geert: 'De hofjes middenin het groen, de dieren, de moestuin, de rol die bewoners in

het geheel hebben, de ondersteunende activiteiten, het is allemaal heel sfeervol en sluit aan bij de behoefte van de doelgroep. Veel bewoners uit de omgeving komen van het platteland, die passen in die groene kleinschalige opzet. In een stad als Amsterdam willen mensen misschien meer een stadse omgeving, met voorzieningen en hun kinderen in de buurt. In Putten slaat het concept van René en Yvonne geweldig aan.'

Vakantiepark en zorgboerderij

Reguliere verpleeghuizen hebben in de ogen van Geert steeds vaker een 'hospice-achtig'

karakter. Mensen liggen hier gemiddeld dertien maanden, ze brengen hier echt de laatste fase van hun leven door. Met iemand vanaf de zesde verdieping even naar buiten, is een hele onderneming. Op het zorgerf is dit veel gemakkelijker, daar is het onderdeel van de aanpak. 'De omgeving heeft iets van een vakantiepark, iets van een zorgboerderij. Bewoners krijgen gezonde prikkels, dit houdt ze actief.'

Betaalbare huur

Als 'man van de bank' kijkt Geert natuurlijk ook naar de financiële kant. 'Het vastgoed is in Putten voor een scherpe prijs neergezet, dat vertaalt zich in een betaalbare huur. In Nederland wordt ook

particuliere ouderenzorg aangeboden in dure landhuizen en ander kostbaar vastgoed, dan kan de huurprijs per maand voor het wonen soms wel oplopen tot 5000 euro per maand. Daar komen de zorgkosten dan nog eens bij. Het zorgerf in Putten is met een huurprijs van onder de duizend euro toegankelijk voor iedereen, niet alleen voor mensen met een gevulde portemonnee.'

Programma 'Langer Thuis'

Geert wil het voorbeeld van Putten graag uitdragen. Daarom heeft hij René al eens uitgenodigd om zijn zorgconcept uit te leggen op een vastgoedcongres. Ook dacht René in een denktank mee over het Programma Langer Thuis, dat het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

hebben opgezet om kleinschalige woonvormen voor ouderen te stimuleren. Dit programma is op 3 april 2019 gepresenteerd in de Knarrenhof in Zwolle.

Voortrekkers

Hij wil er maar mee zeggen: René en Yvonne zijn voortrekkers. 'In de toekomst zullen ouderen in allerlei vormen langer zelfstandig blijven wonen, bijvoorbeeld via woongroepen, seniorenflats, maar ook met behulp van e-health en robotica. Ook big data zal worden ingezet. Hoe vaak de koelkastdeur opengaat, zegt bijvoorbeeld iets over hoe goed iemand voor zichzelf zorgt. Apps die bewegingen meten, zeggen iets over hoe actief iemand is. Door deze gegevens samen te brengen kunnen we straks beter voorspellen of iemand bijvoorbeeld meer hulp nodig heeft. René en Yvonne hebben met hun zorgconcept in Putten al een voorschot genomen op de toekomst. Hun zorgconcept spreekt mij enorm aan. Als ik later ooit 24 uurszorg nodig heb, wil ik wel op het zorgerf in Putten wonen.'

"Ga maar eens met René en Yvonne praten, kijk hoe zij het daar in Putten hebben georganiseerd."

'Bij de beesten zijn vind ik heerlijk!'

Annelou Kluiters raakt vertederd als ze naar de foto kijkt: haar moeder Fransje Hulsbosch (87) met een roze pasgeboren biggetje op de arm. 'Ik zie haar genieten, echt een geluksmomentje', zegt Annelou. 'Mijn moeder zit graag buiten in de tuin en is gek op dieren. Op zorgerv Buiten-Verblijf komt ze wat dat betreft helemaal aan haar trekken.'

'Dieren stralen rust uit', zegt Annelou. 'Mijn moeder maakt elke dag wel een wandelingetje naar de paarden. Of naar de andere beesten. Het is een leuk loopje om even met een vriendin of de verzorging te doen. Soms doet ze het twee keer per dag. Dat maakt niet uit, 's middags is ze toch vaak al vergeten dat ze 's morgens is geweest.'

'Ik zie haar genieten, echt een geluksmomentje'

Hoofdprijs

Na het overlijden van haar man in 2014 gaat het hard met de Alzheimer, vertelt Annelou. Door de mantelzorg van haar vier kinderen en drie schoondochters gaat het thuis nog een paar jaar

goed. Ze gaat dan ook voor dagbesteding naar de Keienweg in Nijkerk. In het begin verzet ze zich enorm. De medewerker van de Thuiszorg moet haar zo nu en dan persoonlijk ophalen. Annelou: 'Het duurde lang voordat het goed was. Een hersenbloeding vorig jaar was de nekslag, ze kon niet meer naar huis. Ze wilde onder geen beding naar een tehuis, ergens in een groot gebouw op de zesde verdieping. Ze verhuisde naar hofje 3 op het zorgerv. We hebben van haar kamertje een kopietje van haar oude kamer gemaakt. Dezelfde kleurtjes, haar eigen spulletjes, de gordijntjes uit haar oude huis vermaakt. De eerste paar dagen was ze vreselijk overstuur, zo kende ik mijn moeder niet. Na twee weken was ze gewend. Nu ervaren we het zorgerv in Putten als de hoofdprijs. Een betere plek kun je je niet voorstellen.'

Zongebruind

Op een mooie lentedag zit Fransje – natuurlijk – in de tuin. Haar gezicht is zongebruind, of ze net een lange vakantie op de Canarische eilanden achter de rug heeft. 'Bij de beesten zijn vind ik heerlijk', zegt ze, terwijl ze op de bloeiende viooltjes voor haar wijst. Als het gesprek komt op de jaarlijkse vakanties op een paardenhoeve in Duitsland, komen flarden van mooie herinneringen naar boven. Het hele gezin reed paard. 'Ik denk dat ik er nu maar niet meer op moet stappen', beseft ze.

Alles mag, niets hoeft

Maar een biggetje op de arm gaat prima. Wonderlijk goed zelfs. En naar de kippen kijken en een kuikentje knuffelen ook. Annelou: 'Honden vindt ze ook helemaal geweldig. Je kunt haar uren op een stoeltje in de buurt van beesten zetten en ze heeft het naar haar zin. Het motto op het zorgerv is: alles mag, niets hoeft. Dat past goed bij mijn moeder. Ze doet geen dingen waar ze geen zin in heeft. Het mesje dat uitnodigend voor haar ligt om aardappels te schillen, blijft meestal onaangeroerd. Fransje is hier duidelijk over: 'Haha zeg, daar noem je ook wel net iets leuks op...', lacht ze. 'Aardappels schillen doe ik niet, dat heb ik genoeg gedaan in mijn leven. Maar een cake bakken, prima, dat ruikt zo lekker. Nee, ik heb helemaal geen klachten, écht niet. De mensen hier zijn lief voor me. En ik zit prima hier, in het zonnetje. Kijk toch eens naar die mooie viooltjes...'

Opbloeien

'Ik zie mijn moeder hier in Putten helemaal opbloeien, zegt Annelou, 'dat is zo geweldig om te zien. En dat geeft ons kinderen ook zoveel rust. De verzorging weet de bewoners elke keer weer genietmomentjes te bezorgen. De ene keer

met een biggetje, de andere keer met een visje op de markt en weer een andere keer door samen koekjes te bakken. Het gaat allemaal schijnbaar vanzelf. Maar dat is juist de kracht. Daar zit een hele organisatie achter. Zorgerv Buiten-Verblijf in Putten is in onze ogen een voorbeeld voor de rest van Nederland.'

Boodschap *na de piep*

Zaterdagmorgen. We zitten aan de koffie met wat lekkers. In de hoek laten piepjonge kuikens zich horen. We zetten een paar kuikens op tafel. De ogen van de bewoners glinsteren.

De beestjes gaan van hand tot hand. 'Zachtjes hoor', zeggen we, 'ze zijn nog klein.' Marrie drukt het donzige beestje zacht tegen haar wang, sluit even in pure verrukking de ogen. Ik voel het kippenvel door mijn huid trekken en maak snel een paar foto's. 'Wat is-t-ie lief hè, Marrie?' 'Iezig lief', zegt Marrie.

Thuis vertel ik wat er gebeurde tussen Marrie en het kuiken. En wat er gebeurde met mij. Ik vertel dat ik op het zorgert rondloop alsof het mijn eigen huis is. Het voelt niet als werk. Ik ben vooral dankbaar dat ik mee mag helpen mensen geluksmomenten te bezorgen. En dat dit ook voor mij elke keer een geluksmoment is.

Dit is mijn 'boodschap na de piep': ik ben blij dat ik hier werk.

Nellie van de Visch

Een parel die alle aandacht verdient

Via haar buurvrouw komt Katja van Essen in aanraking met het zorggerf. Haar buurvrouw werkt op het zorggerf, zij is adviseur bij de vereniging voor verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten (V&VN). Na een dagje meelopen is ze zo enthousiast dat ze een mail stuurt naar het ministerie van VWS. 'Ik vind dat de hoogst verantwoordelijken in de zorg moeten kijken in Putten. Dit verdient gezien te worden, hier kunnen anderen van leren.'

Katja stuurt haar mail naar Anno Pomp, een hoge ambtenaar op het ministerie van VWS. Deze ambtenaar houdt zich bezig met het strategisch beleid rond langdurige zorg. Hij zit dicht bij Hugo de Jonge, de minister van volksgezondheid, welzijn en sport. Anno Pomp is blij met de tip.

Imago langdurige zorg

Aandacht voor het zorggerf kan effect hebben op het imago van de langdurige zorg, schrijft Katja in haar mail. René en Yvonne van der Leest laten zien wat wél mogelijk is in het huidige zorgklimaat. Je ziet daar verpleegkundig leiderschap, ondernemerschap, goed werkgeverschap, maar ook innovatieve en wetenschappelijk onderbouwde zorg voor mensen met dementie. Het is echt een parel die meer aandacht verdient.

'René en Yvonne komen zelf uit de zorg, het zijn van huis uit geen bestuurders', vertelt de adviseur van de V&VN.

'Ze zijn bevlogen en persoonlijk betrokken bij de mensen die aan hun zorg zijn toevertrouwd. Ze maken hun eigen keuzes, durven van gangbare paden af te wijken, maar doen dat wel beargumenteerd en onderbouwd. Zo durven

ze in overleg met de familie enig risico te nemen als dit voor de bewoner meer leefplezier oplevert en aarzelen ze niet om onzinnige zorg of overbodige registraties te schrappen. Natuurlijk werkt ook de omgeving waarin ze werken, erg mee. Er zijn in Nederland meer voorbeelden van goede ouderenzorg, maar zo'n mooi voorbeeld als in Putten heb ik nog niet eerder gezien.'

Het zorggerf is in de ogen van Katja niet alleen een mooie plek om te wonen, maar ook om te werken. 'Mijn buurvrouw stond op het punt de zorg vaarwel te zeggen, tot ze ging werken op het zorggerf. Hier snappen ze werkelijk waarom mensen in de zorg gaan werken. Als je kiest voor de zorg wil je geluk toevoegen en lijden verzachten. Als je in de reguliere zorg handen tekortkomt en mensen niet de zorg kunt geven die ze zou willen, dan gaat het wringen. Dan voeg je geen geluksmomenten meer toe, maar vergroot je soms zelfs het lijden. Medewerkers lijden aan morele stress, ze stompen af of stoppen. En dat terwijl we deze mensen in de zorg zo hard nodig hebben. Op de zorgverblijven en de dagbehandeling in Nijkerk en Putten richt alles zich op het welbevinden van de

bewoners, terwijl er tegelijkertijd deskundige aandacht is voor de complexe zorgvraag die eronder zit.' In de mail roemt Katja ook het ondernemerschap van René en Yvonne. 'Ze weten hun samenwerkingspartners goed te vinden. Het zijn vooruitstrevende ondernemers die gemeenten, omwonenden, medewerkers, partners uit de eerstelijnszorg en andere betrokkenen mee weten te krijgen. Ze hebben als ondernemer ook geïnvesteerd, daar is moed en lef voor nodig. En elke dag ligt bij hen de vraag op het bord: hoe houden we onze zorgonderneming financieel gezond. Maar hun drijfveer is de liefde voor de mens, niet

het geld verdienen. Ook in die zin zijn ze een voorbeeld voor anderen. Tegelijkertijd blijven ze op een sympathieke manier nuchter. Als je hen vraagt naar hun aanpak, zeggen ze: ach, het is eigenlijk best simpel. Dit zorggerf is een prachtig voorbeeld van goede ouderenzorg. Hier kan de zorg in Nederland van leren. Daarom vind ik dat de minister hier op bezoek moet komen!'

'Knap hoor, zij krijgt de hele groep in beweging'

Beweegcoach Alberta van de Kamp is regelmatig te vinden in het landhuis op het Zorgerf. Zij geeft onder andere beweglessen op muziek en valpreventie.

'Ik houd van mensen, muziek en bewegen. Tijdens mijn lessen op de dagbehandeling in Nijkerk en Putten en het zorgerf komt alles bij elkaar.'

'We beginnen vandaag met een wandeling door het bos', zegt Alberta van de Kamp. Ze zwaait haar armen naar voren en naar achteren. De mensen om haar heen doen graag mee. De groep zit buiten, dat beweegt lekkerder. Twee koeien en een kalfje, een zeug met biggen, pony's en een paard kijken van afstand toe. 'Er vallen een paar processierupsen uit de boom, veeg ze maar weg', vervolgt Alberta. De mensen in de kring maken slaande bewegingen over hun armen en benen. Daarna gaat de tocht verder in een bootje en mogen de 'inzittenden' op hun stoel naar voren en naar achter bewegen om de denkbeeldige peddels door het water te halen.

Dansje

Henk Vrijhof kijkt geamuseerd rond. Zijn lachende gezicht verraadt dat hij plezier heeft, maar bewegen doet hij niet veel. Hij denkt: laat

die anderen maar roeien. Het mag, niemand hijgt hem in zijn nek dat hij mee móet doen. Op het zorgerf in Putten geldt het motto: niks moet en alles mag. Maar ook Henk komt in beweging als een van de medewerksters hem uitnodigt een dansje te maken. Daar kan hij geen weerstand aan bieden, hij wiegt vrolijk mee op het ritme van Brown girl in de ring van Boney M.

Beweeg- en kookprogramma

Alberta van de Kamp startte als ziekenverzorger in een psychogeriatrisch en somatisch verzorgingshuis, gaf les in het basis- en middelbaar onderwijs en volgde in Kampen de opleiding 'Meer bewegen voor ouderen'. Daarna volgden stoelyoga, zijdans, valpreventie en andere cursussen. Onlangs volgde ze de cursus 'Dance for health', een bewegingmethode voor mensen met een chronische bewegingsbeperking, zoals Parkinson, MS en Reuma. Op de dagbehandelingen in Nijkerk

en Putten en op de hofjes van het zorgerf geeft Alberta beweglessen op muziek en valpreventie. Ook begeleidt ze een nordicwalkinggroep en maakt ze op verzoek van de arts en in overleg met de verzorging beweegplannen voor individuele bewoners van het zorgerf. In het Landhuis zal ze samen met het team van het Kinderkookcafé een beweeg- en kookprogramma opzetten voor ouderen en kinderen.

Bewegen belangrijk

'Bewegen is belangrijk, ook voor senioren', weet de beweegcoach. 'Zo onderhouden ze de spierkracht en beweeglijkheid in hun gewrichten. Het helpt ook om bijvoorbeeld hoge bloeddruk, stress en overgewicht te voorkomen. Door op muziek de benen te heffen, oefenen ze bijvoorbeeld hun balans. Ze zullen daardoor minder snel vallen. Bovendien zorgt de muziek voor gezelligheid en sociaal contact. Ik vind het geweldig leuk om te doen.'

Voel je de buikspieren

'Je mag de hoepel voor je neerleggen en beide benen tegelijk in en uit de hoepel zetten', zegt Alberta. 'Voelen jullie je buikspieren al?' Door de box klinkt Gerard Cox, die zich beklagt dat de mooie zomer alweer voorbij is. Het hoogtepunt volgt als de deelnemers in een kring een felgekleurd rond parachutedoek in handen krijgen en daarmee samen een bal in beweging houden. Het gelach, de muziek en het wapperende doek trekt zelfs de aandacht van de koe even verderop. Met een hoog geloei laat zij weten ook wel even mee te willen doen.

Grote grijns

Dolf Zunderdorp heeft het hele uur met een grote grijns op zijn gezicht de oefeningen gedaan. 'Ik vind dat Alberta het zo leuk doet', zegt hij. 'Veel ouderen hier bewegen niet zo gemakkelijk meer, maar zij krijgt de hele groep aan de gang. En je ziet dat ze allemaal plezier hebben. Dat vind ik knap.' En Dolf weet waar hij over praat, hij is vroeger gymnastiekleraar geweest.

Busrit in de regen

Vrijdagmorgen. Het regent buiten. Geen wandelweer, we maken daarom met zes bewoners een busritje door de omgeving. We rijden richting Elspeet.

De bewoner naast de bestuurder praat honderduit, hij kent de omgeving, heeft hier zijn hele leven gewoond. We nemen de afslag naar Garderen. De 'brijrijder' is onze gids. 'Hier woont Jan van Ginkel, daar kocht ik altijd de koeien.' 'Hier is Alpuro, de kalverenmelkfabriek, hier heb ik 29 jaar gewerkt.' 'En kijk, hier ging ik met mijn vrienden naar het café.' Hij laat hij zien waar hij heeft gewoond, wijst het bedrijf van zijn zoon aan.

De gidsrol ligt hem, hij vertelt zijn verhaal met zichtbaar plezier. Ook andere deelnemers aan de busrit laten zich niet onbetuigd. 'Ik zie hier meer bomen dan mensen,' zegt er een. Dat klopt, het regent nog steeds. Voor de meeste mensen geen dag om erop uit te trekken, voor ons geen probleem. Terug op het zorg erf staan soep en boterhammen klaar. Bewoners die niet mee waren met de busrit, hebben samen gezongen. Ook zij hebben een leuke ochtend gehad.

Mieke Nieuwenhuizen

Dagelijks leven neemt zorg over

In de 24 uurszorg voor ouderen richt de aandacht zich vaak op 'niet doodgaan', terwijl steeds meer het besef doordringt dat de opdracht is gelukkige jaren toe te voegen aan het leven. Dit zegt Jeroen Kemperman die zich als senior manager strategie & business development bij het Zilveren Kruis bezighoudt met de gevolgen van de vergrijzing op zorg en gezondheid. 'Het is fascinerend om te zien hoe het zorggerf in Putten dit in de praktijk brengt.'

De komende vijftien jaar neemt het aantal alleenstaande senioren toe van 1.2 miljoen naar 2 miljoen. Veel van deze alleenstaande ouderen zullen langer thuis blijven wonen, terwijl onze woningen vooral gericht zijn op gezinnen. Dit vraagt om nieuwe sociale woonvormen. Ook zal het aantal mensen met chronische aandoeningen

en dementie toenemen. Jeroen: 'Dit zijn grote sociale vraagstukken, hoe gaan we dit regelen? Het is een complexe puzzel die ook het Zilveren Kruis bezighoudt. Hoe gaan we de 5 miljoen mensen die bij ons verzekerd zijn, helpen zo gezond mogelijk te blijven?'

Preventie en gezonde leefstijl

Belangrijk elementen binnen de strategie van het Zilveren Kruis zijn preventie en een gezonde leefstijl. Jeroen: 'We willen graag dat het dagelijks leven de zorg overneemt. We hebben liever dat mensen in het dagelijks leven gezond eten en niet roken

dan dat ze later pillen moeten slikken vanwege diabetes of hartklachten. We hebben liever dat mensen op latere leeftijd nog bewegen en soepel blijven dan dat ze hun heup breken, omdat ze wankel op de benen staan. We hebben liever dat mensen gezellig samen dingen doen dan dat ze vaker bij de dokter komen, terwijl ze eigenlijk vooral eenzaam zijn. Door dit in het dagelijks leven in te bouwen, kun je veel zorg voorkomen.'

"Hij ziet dat het dagelijks leven op het zorggerf op een slimme manier zorgt voor minder zorg."

Briljant Business model

Jeroen verdiept zich al jaren in zorgvormen die deze principes

toepassen. Hij verzamelde een aantal voorbeelden in het boek 'Briljante businessmodellen in de zorg'. In dit boek beschrijft hij baanbrekende benaderingen voor betere en betaalbare zorg. Uit zijn netwerk krijgt hij de tip dat 'hij echt eens moet gaan kijken op het zorggerf in Putten'. Hij ziet dat het dagelijks leven op het zorggerf op een slimme manier zorgt voor minder zorg. 'De bewoners lopen elke dag van hun huisje naar de gezamenlijke leefruimte, ze wandelen naar de dieren en halen hout op voor de kachel. Ze doppen hun eigen boontjes waardoor ze fitter blijven. Doordat ze overdag actief zijn, slapen ze 's nachts goed en behouden ze hun dag- en nachtritme. Toen ik rondgeleid werd, zag ik ook hoe tevreden de mensen waren. Ik zag zorg met een menselijke maat, hier worden gelukkige jaren toegevoegd aan het leven. Het is dat mijn boek al

verschenen is, anders zou het zorggerf zeker een plek verdienen als voorbeeld van een briljant businessmodel in de zorg.'

Slimme opzet

De strategie-manager van het Zilveren Kruis is onder de indruk van de slimme opzet van het zorggerf, zowel waar het gaat om de inrichting van de zorg – accent meer op gezondheidszorg, minder op ziekenzorg – als om het bouwkundig ontwerp en het werkplezier onder de medewerkers. 'De huisjes en de hofjes zijn zo opgezet dat kleine groepen bij elkaar wonen, maar dat ook het personeel efficiënt in te zetten is. Door drie huisjes te voorzien van één gemeenschappelijke douche bespaar je kosten. Door medewerkers in een plezierige omgeving te laten werken met een kleine groep, zijn het ziekteverzuim en de uitstroom laag. Hierdoor hoeven minder dure uitzendkrachten ingehuurd te worden. Het zorggerf zit vol van dit soort slimmigheden. In Putten hebben ze uitstekend in de gaten hoe je de omgeving voor je kunt laten werken. Het oogt meer als een mooie plek om te wonen dan als een zorginstelling. Dat is het geniale van het zorggerf.'

Sarie Marais

Sarie Marais. Sinds ik op het zorgerv werk, weet ik wie dit meisje is. Sarie Marais is een Afrikaans volkslied. We zingen het regelmatig op de dagbehandeling.

Vaak pak ik dan even de gitaar. Muziek ontspant, ergens vanuit het brein komen de oude liedteksten weer naar boven. Bezoekers maakten als kind vaak een ondeugende tekst: 'Sarie Marais, die zakte door het ijs en kwam op de bodem terecht. Toen kwam er een krokodil, die beet haar in haar bil en Sarie Marais gaf een gil!'

Regelmatig sluiten bewoners van de woonhofjes aan en zitten we gezellig bij het kampvuur. Ik vraag me vaak af: voor wie is dit nu een geluksmomentje – voor de bezoekers of voor mij.

Miranda Krol

Andries Boersma heeft op zorggerf Putten zijn 'thuis' gevonden

Als jongen van 19 jaar oud verlaat Andries Boersma zijn Friese dorp en stapt hij voor een overtocht van zes weken op de boot naar Nieuw-Zeeland. Met een paard, tentje en een 'Lassie-hond' hoedt hij daar een kudde schapen. Al gauw maakt hij afrasteringen en hekken. Terug in Nederland wordt hij uitvoerder in de bouw. Niet zo gek dus dat we hem op het orgerf in Putten met een kruiwagen zien lopen. Hier wordt hij gelukkig van.

'Hoeft niet, dat doe ik wel', zegt Andries als hij de verzorgster met een kruiwagen ziet sjouwen. Zo smeert hij ook een broodje voor zijn buurvrouw in de huiskamer, vouwt hij de was en schilt hij aardappels. 'Zorgzaam, behulpzaam, handen uit de mouwen, zo is Andries altijd geweest', zegt zijn dochter Barbara Palsgraaf, die in de buurt van het zorggerf woont.

'In elf maanden bouwde hij in zijn eentje zijn eigen bungalow. Wat zijn ogen zien, maken zijn handen. Daarom doet hij graag klusjes op het zorggerf, daar geniet hij van.'

Vrijheid

Andries Boersma (88) is Fries van geboorte en woont voor zijn verhuizing naar Putten in het Drentse dorpje Beilen. De laatste jaren gaat hij dagelijks naar zijn vrouw Setske, die vanwege haar dementie op een gesloten afdeling van een verzorgingshuis woont. De deur van de afdeling zit altijd dicht. Dit wil ik niet, vertrouwt hij zijn dochter toe. Barbara: 'Een groot verschil met het verzorgingshuis van mijn moeder en het zorggerf in Putten is de vrijheid die hij hier geniet. Mijn vader heeft zijn eigen ritme:

vroeg naar bed, vroeg op. Daar houden ze hier rekening mee. Als hij tussen 's ochtends 6 en 7 uur opstaat, krijgt hij een alvast een beschuitje met een kopje thee. Dan leest hij een half uurtje in de Bijbel, daar wordt hij rustig van. Daarna gaat hij met een GPS-zender een rondje lopen op het terrein van het zorggerf. In het verzorgingshuis van mijn moeder paste zo iets al gauw niet in "het systeem". En een groene omgeving stimuleert natuurlijk meer om een stukje te wandelen dan de gangen van een verzorgingshuis.'

Geluksmoment

Nadat zijn vrouw overlijdt, gaat ook het geheugen van Andries snel achteruit. Elke ochtend maakt hij een wandeling, vaak naar het graf van zijn vrouw. Maar in het dorp kent iedereen hem, ze vragen hem van alles, door zijn geheugenproblemen weet hij vaak geen antwoord. Om deze confrontatie uit de weg te gaan, gaat hij nog vroeger op pad. 'Hier in Putten stellen ze geen vragen', zegt Barbara. 'Hier weten ze hoe ze met dementie om moeten gaan. Dat geeft zoveel rust. Daardoor ervaart hij zijn

ochtendwandeling elke dag als een geluksmoment. En het houdt hem fit. Vaak loop ik met hem mee. Dat geeft ook mij energie.' Barbara zag haar moeder in het verzorgingshuis snel aftakelen. Bij haar vader bemerkte ze het tegenovergestelde. 'Hij woont nu ruim een half jaar in Putten en is in die tijd 10 kilo aangekomen. Hij leeft hier juist op in plaats van dat hij achteruitgaat.'

Zingen maakt blij

Een ander wekelijks terugkerend geluksmoment voor Andries is zingen. Muziekdocent Ludger Stuijt kwam voor individuele muziektherapie bij een bewoner van het hofje waar Andries woont. Het zingen van geestelijke liederen maakt deze bewoner minder somber. Andries ging erbij zitten en zong zuiver de tweede stem mee. Ludger zag dat hij genoot en nodigde hem uit vaker mee te doen. Barbara: 'Door de vergeetachtigheid heeft mijn vader vaak het gevoel dat zijn hoofd leeg is. Maar van een lied als 'Welk een vriend is onze Jezus' kent hij nog steeds de woorden. Mijn broer speelt vaak op het orgel als hij op bezoek komt. Muziek maakt mijn vader blij.'

Thuis

Andries hecht zich niet zo snel aan een plaats. Daar is zijn geest te avontuurlijk voor, hij vertrok niet voor niets op jonge leeftijd in zijn eentje naar het andere eind van de wereld. Toch heeft hij op het zorggerf in Putten zijn thuis gevonden. 'Dat is zeker zo', zegt Barbara. 'Pas vroeg hij aan mij: kun je zorgen dat ik hier kan blijven?'

De lente op het doek

De lente moet op het doek. Bewoners in het Landhuus dopen geconcentreerd hun kwast in de verf. Sommige bewoners hebben als altijd zin om iets te ondernemen, anderen gaan mee na een lichte aansporing.

Onderweg naar het Landhuus staan we even stil bij de lammetjes en de pas geplante notenboom. De lentezon verwarmt ons gezicht. Bij binnenkomst leeft een bewoner zich uit op de piano. Op de grote tafels zijn tulpenschilderijen voorbereid: tulpen in eenvoudige vorm, tulpen in drukker composities. In een vaas staan echte tulpen, als boodschappers van de lente.

De kleurige voorbeeldschilderijen en de tulpen in de vaas inspireren de bewoners om zelf de kwast ter hand te nemen. Zo nu en dan geef ik professioneel advies. Even vergeten ze alles. Ze kijken tevreden naar het resultaat, ik zie de voldoening op hun gezicht... Dit een geluuksmoment, voor de bewoners en voor mij.

Ditsie Laseur

Ik zou bij ons best kleine zorgerfjes willen opzetten

Voor de reguliere zorg van bijvoorbeeld arts, fysiotherapeut en psycholoog werkt Zorgerf Buiten-Verblijf in Putten samen met zorgorganisatie Norschoten. 'Onze medewerkers zien dat de omgeving en de aanpak op het zorgerf een positieve invloed hebben op het leefplezier en de gezondheid van de bewoners', zegt Jolanda Meeuwsen, manager van het Kennis- en Behandelcentrum van Norschoten. 'Het inspireert ons met een frisse blik naar onze eigen zorg en behandeling te kijken.'

Het kennis- en behandelcentrum van Norschoten staat in Barneveld, locatie Klaverweide. Maar ook in omliggende plaatsen staan vestigingen en appartementen van de zorginstelling. Bijvoorbeeld in Putten. Een instelling die 24 uurszorg biedt, moet kunnen terugvallen op een specialist ouderengeneeskunde en andere reguliere zorg en behandeling. Voor Yvonne en René van der Leest

is Norschoten hiervoor een logische keuze. De artsen en paramedici van Norschoten vallen onder het kennis- en behandelcentrum van Norschoten. Ook de revalidatie- en herstelafdeling maakt deel uit van dit centrum.

No-nonsenseblik

Jolanda kijkt met een no-nonsenseblik naar de zorg, een blik die wonderwel aansluit op de manier waarop Yvonne en René naar de zorg van mensen met dementie kijken. 'Tot 2011 werkte ik in de hospitality, daar draait alles om de gast. Ik kijk altijd vanuit het menselijk perspectief. Heeft een bewoner bepaalde zorg of behandeling nodig? Dan doen we dit toch gewoon? Toch blijkt het niet altijd zo eenvoudig te liggen. Dan staat bureaucratie of een ingewikkeld financieringsstelsel dit in

de weg, in Nederland zijn we hierin doorgeslagen. Mijn uitgangspunt is: doe wat nodig en van toegevoegde waarde is, dan komt het met het geld ook wel goed. Yvonne en René kijken daar op dezelfde manier tegenaan.'

Hoogcomplexere zorg

Norschoten is een zorginstelling met complexe verpleeghuiszorg en behandeling. Jolanda: 'In Norschoten wonen mensen die veel problemen tegelijkertijd hebben. Dus naast dementie bijvoorbeeld ernstige fysieke en gedragsproblemen. Hier ligt onze expertise, wij zijn goed in deze complexe zorg en behandeling. Vaak hebben onze bewoners bij binnenkomst al multicomplexe problematiek. We zijn vooruitstrevend in onze

aanpak. Werk je vanuit indicatie of relatie? Wij kiezen net als Yvonne en René en hun medewerkers voor de relatie.'

Creatief

Het uitgangspunt is de cliënt, de bewoner. In het belang van de cliënt mag je in de ogen van Jolanda best creatief zijn. Ook daarin lijkt ze in haar aanpak op Yvonne en René. 'Wij spreken met het zorgerf een bedrag af voor de behandeling die we leveren. Natuurlijk, als een bewoner door een hersenbloeding slikklachten heeft, schakelen we de logopedist in om dat te behandelen. Maar René en Yvonne zetten het behandelbudget ook in voor preventie en levensgeluk. In de praktijk blijkt dat mensen op het zorgerf vaak minder traditionele behandelingen nodig hebben dan verwacht. Dit geeft de financiële ruimte om bijvoorbeeld paardencoaching, holistische massage en therapeutische beweegactiviteiten aan te bieden. Ik zeg: als dit waarde toevoegt aan het leven van bewoners? Doen!'

Inspirerend

Jolanda kijkt met veel plezier en een open blik naar het zorgerf. Bijvoorbeeld naar de omgeving en de mogelijkheden die dat biedt. 'Het is toch fantastisch wat daar gebeurt? Onze medewerkers komen er graag en kijken daardoor ook met een frisse blik naar hun eigen zorg en behandeling. Ik zou voor Norschoten best allerlei kleine zorgerfjes willen opzetten. Als het ooit zover komt, zullen we Yvonne en René zeker om advies vragen.'

En de bakker, hij bakte voort

'Is er amandelspijs', vraagt Evert van Essen (88). Want ja, in een appeltaart van de bovenste beste kwaliteit hoort amandelspijs verwerkt te worden. Voor Evert valt daar eigenlijk niet aan te tornen: in zijn banketbakkerij in Putten gebruikte hij alleen maar 'goeie spullen'. 'Ik zal zeggen dat ze amandelspijs moeten kopen', zegt vrijwilliger Rein Arendsen, die zelf ook uit het bakkersvak komt en Evert elke dinsdagmiddag in het Landhuus helpt met taarten bakken.

Evert is druk in de weer met stukjes appel, suiker, rozijnen en kaneel. Hij snijdt de deegplak aan reepjes en drapeert die in ruitjes over de taart. Misschien niet meer zo strak als vroeger, maar aan de smaak zal dit geen afbreuk doen. 'Die reepjes moesten bij hem vroeger symmetrisch in precies dezelfde hoeken op de taart liggen', zegt Rein. 'Het moest er strak en gelikt uitzien, met dit soort zaken was hij best een streng mannetje. Ik werkte als bakker in een gemengd bedrijf, brood en banket, Evert deed alleen banket, hij was de specialist.'

'Toen ik de eerste keer met hem op het zorggerf een taart bakte, was Evert nog wat onzeker. Hij was er ook al jaren uit. Doe ik het goed, vroeg hij steeds. Vroeger zou ik dat aan hém vragen. Het is

fantastisch om zo samen in de keuken bezig te zijn.'

Beste grondstoffen

'Ik wilde altijd al bakker worden, ben ook naar de bakkersvakschool in Zwolle geweest', vertelt Evert. 'Ik heb altijd de beste grondstoffen gebruikt, amandelspijs, roomboter, de beste bloemsoorten, daar rommelde ik niet mee. We hadden een groot aanbod aan taarten en chocoladewerk. Het waren soms lange dagen en korte nachten, vooral voor Pasen en Kerst, maar als je je werk met plezier doet, krijg je daar energie van. En een groeiende omzet helpt ook.' 'Hebben we een eitje?', vraagt Evert. 'Ja, een eitje is er wel', zeg Rein. Even later smeert Evert met een kwastje een laagje eigeel over zijn taart.

Nuttig en nodig

'Het is belangrijk dat de mensen die bij ons op het zorggerf wonen, zich nuttig en nodig voelen', benadrukt Yvonne van der Leest. 'Evert kan dat taarten bakken nog echt heel goed, hij kan ons advies geven, zo zetten we hem in zijn kracht.' Haar man René vult aan: 'Evert draagt zijn kennis over, Rein begeleidt hem, samen maken ze de lekkerste appeltaart ooit. Heerlijk toch?'

Regie

Evert pakt zijn rollator en kijkt nog eenmaal voldaan naar zijn taart in wording. 'Zet je de oven op 185 graden', zegt hij tegen Rein. 'Niet te hoog hoor! Zet hem alleen wat hoger als de kleuring achterblijft.' 'Evert geeft de regie niet uit handen', lacht Rein. 'Hij is altijd eigen baas geweest, hij trekt zijn eigen plan. Binnenkort gaan we een slagroomtaart bakken, Evert gaat de taart garneren. Ik ben benieuwd hoe hij die taart straks gaat opspuiten. Komt vast goed, zo iets verleer je niet, ook niet als je geheugen niet meer goed werkt, hoogstens gaat het wat minder snel dan vroeger.' 'Hoe leuk is het', glundert Yvonne, 'als straks een bewoner in het Landhuus zijn verjaardag viert en dan een slagroomtaart kan bestellen die door Evert prachtig opgespoten is?'

'Gewone bakker'

Evert hoort het al niet meer, hij loopt met zijn rollator naar zijn hofje. 'Maak je het verhaal niet mooier dan het is', lacht hij. 'Ik was maar een gewone bakker hoor, niks bijzonders.' Verder vragen heeft geen zin. Hij draait zich nog één keer om. 'Weet je wat, kom maar eens een kop koffie drinken, dan zullen we het er samen nog eens over hebben.'

Zo lief, ik zou er zelf nog wel eentje willen

**Een collega ging met zwangerschapsverlof.
Ik verzamelde oude babyspulletjes en nam die
mee naar het zorgref.**

De geur van een flesje Zwitsal babyhaarlotion haalde herinneringen naar boven aan een pasgeboren baby. En o ja, hoe moeten we een katoenen luier ook alweer vouwen? Recht of in een punt? De ene bewoonster wist het nog beter dan de andere. De zwangere collega moest natuurlijk ook even oefenen. Ik had een babypop aangekleed zoals vroeger tijdens de kraamdagen. Met een pakluier, een luiertruitje en een luier met plastic broek. Een van de dames nam de pop op schoot, wiegde ermee en zei: 'Zo lief, ik zou er zelf nog wel eentje willen.' Met de babyspulletjes haalden we herinneringen op aan vroeger. Het was een uur vol geluksmomentjes.

Alie Teunissen-van Roekel

Plaatje in Putten klopt!

De fysieke omgeving van kleinschalige, huiselijke verpleegverblijven biedt meer mogelijkheden om mensen met dementie te helpen dan traditionele verpleeghuizen. Die omgeving moet dan wel worden benut. Er zijn verpleeghuizen in een lommerrijke omgeving, waar de deur op slot zit. Er is ook leiderschap en visie nodig, concludeert Bram de Boer, onderzoeker aan de Universiteit van Maastricht. Hij legt het zorgferf in Putten langs de meetlat van zijn onderzoeksresultaten.

'Algemeen wordt erkend dat de fysieke omgeving belangrijk is voor het welzijn van mensen met dementie', vertelt Bram, die de zorg op zorgboerderijen en andere kleinschalige zorgvormen vergeleek met de zorg in traditionele verpleeghuizen. 'Mensen zijn op zorgboerderijen vaak actiever dan in traditionele verpleeghuizen. Ze blijven daardoor relatief langer fit en ervaren meer kwaliteit van leven.'

Visie op zorg

Het gaat volgens Bram niet alleen om de fysieke

omgeving, ook om de visie op zorg. Laat je een bewoner het tuinpad aanhaken of ben je bang voor een eventuele valpartij en doe je de deur op slot? Hoe ga je om met risico en veiligheid versus vrijheid en autonomie? 'Op het zorgferf is hier vanaf het ontwerp over nagedacht. Het hout ligt ver verwijderd van de kachel, zodat mensen in beweging komen om hout te halen. Woonverblijven staan los van de hofhuizen, zodat bewoners elke dag door de buitenlucht lopen naar de gemeenschappelijke ruimte. Ze kunnen zélf kiezen of ze de rust van de eigen kamer willen of de gezelligheid van de gemeenschappelijke leefruimte. Zin in groentesoep? Prima, maar dan eerst samen de groente uit de tuin halen. Dit soort mechanismen maakt mensen onderdeel van een woongemeenschap

en stimuleert hen om in het dagelijks leven op het zorgferf actief te blijven.'

Fysiek, sociaal, organisatorisch

Drie onderdelen zijn in de ogen van de onderzoeker onlosmakelijk met elkaar verbonden: fysieke, sociale en organisatorische omgeving. In de traditionele 24 uurszorg staat van oudsher 'zorgen' op de voorgrond, tegenwoordig krijgen autonomie, bewegingsvrijheid en betekenisvolle activiteiten in het dagelijks leven ook steeds meer aandacht. Bram: 'Dan gaat er wel eens wat mis, maar hoe erg is dat? Als een bewoner tijdens het ontbijt eerst hagelslag op brood smeert en dan boter, neem je dan als medewerker de zorg meteen over? Smeer je dan zelf dat sneetje brood of laat je dit de bewoner nog steeds doen? Als iemand

gewend is veel te fietsen, maar hij verdwaalt een keer, verbied je hem dit dan? Of probeer je het bijvoorbeeld op te lossen met een GPS-systeem? Als mensen de was vouwen, moet de vouw dan precies in het midden zitten? Het gaat om meedoen, het resultaat is minder belangrijk.'

Belevingswereld bewoners

'Het is belangrijk om aan te sluiten bij de belevingswereld van de bewoners', zegt Bram. 'Het zorgferf is ingericht met herkenbare spulletjes uit het verleden van de bewoners. Een bakker bakt elke week een appeltaart. In een tuintje staan kabouters die de eigenaar de weg wijzen en een thuisgevoel geven. Die bewoner kan vanuit haar eigen keuken de kabouters zien. Met het ontwerp van het hofje is al rekening gehouden met de zichtlijnen. Reminiscentie en foutloos leren zijn tegenwoordig erkende begrippen in de zorg voor mensen met dementie. Dus via herkenbare voorwerpen teruggrijpen naar herinneringen in het verleden en bijvoorbeeld via kabouters de oriëntatie

gemakkelijker maken. Het zijn allemaal zaken die in mijn onderzoek naar voren komen en die op het zorgferf heel doordacht in de praktijk worden gebracht. Het plaatje in Putten klopt.'

Vervolgonderzoek

Bram de Boer komt na zijn onderzoek naar diverse zorgvormen tot de volgende conclusie: de fysieke omgeving heeft invloed op de zorg en het welbevinden van de bewoners, maar met alleen de omgeving ben je er niet. Een mooie tuin heeft weinig effect als bewoners niet naar buiten kunnen. Andersom: ook in een stadse omgeving zonder groen kun je samenwerken met scholen en ouderen en kinderen samen laten koken, zoals op het zorgferf gebeurt. En ook in een traditioneel verpleeghuis kun je bewoners vragen de was te vouwen en aardappels te schillen. De vraag die nu voorligt is: welk effect heeft de fysieke omgeving en stimulerende aanpak op het verloop van de dementie. Kun je hiermee de ziekte bijvoorbeeld vertragen? Bram: 'Interessante vraag voor vervolgonderzoek. Mocht dat er komen, dan zal ik het zorgferf hiervoor zeker opnieuw bezoeken.'

Een fijne avond

Ik ben gastvrouw op het zorgerv en ga altijd met plezier naar mijn werk. Nu moet ik op kerstavond werken. Dat is toch wat anders. 's Middags zeg ik tegen onze dochter: 'Vanavond had ik wel thuis willen zijn.'

Op het zorgerv schiet het ook nog even door mijn hoofd: ik sta hier te koken in plaats van thuis. We gaan aan tafel met vier bewoners. Praten valt hen moeilijk. De één help ik met eten, de ander stimuleer ik om door te eten. De borden zijn leeg, het toetje is op. Weer hoor ik dat stemmetje in mijn hoofd: het is kerstavond en ik...

Dan hoor ik mezelf zeggen: 'Zullen we samen kerstliedjes zingen?' Ik begin: stille nacht... Even later zingen we met z'n vijven kerstliederen. Het klinkt mooi, alle bewoners kennen de woorden. Bij de mevrouw tegenover me zie ik een traan over haar wang rollen. Na het lied vraag ik waarom ze moest huilen. 'Het was zo mooi', fluistert ze.

Als ik 's avonds thuiskom, drink ik samen met mijn man een wijntje. Hij vraagt: 'Hoe was jouw kerstavond?' 'Ik heb een fijne avond gehad', zeg ik. 'Ik hoop dat ik volgend jaar weer werk op kerstavond.' Ik voel een traan in mijn ogen prikken.

Evelien Schotsman

Onafscheidelijke vriendinnen op het ZorgErf

Naast elkaar op de bank een advocaatje eten, naast elkaar aan de eettafel, elke avond even afscheid nemen voor het slapen gaan. Marrie de Graaf en Gerrie van Duinkerken – bijnaam Zus – zijn vriendinnen. Onafscheidelijk. De vriendschap is op het zorgErf in Putten ontstaan.

'De zon schijnt Marrie, straks moeten we de bikini nog aan.' 'Hoor toch, zo'n leuk grapje weer van Zus.' 'We komen allebei uit Hoevelaken, daar kennen we elkaar ook van, maar we waren vroeger geen vriendinnen', zegt Zus, die deze bijnaam kreeg omdat ze drie broers had die haar altijd zo noemden. 'Marrie is een heel eind ouwer dan ik, tussen ons zit elf jaar, daarom gingen we niet zoveel met elkaar om.' Dat halen Marrie en Zus op het zorgErf in Putten ruimschoots in. Als het even kan, zitten ze naast elkaar, hand op elkaars arm. Soms letterlijk tegen elkaar aan, of ze zeggen willen: onze vriendschap is hecht, daar komt niemand tussen. 'Ik moet Marrie een beetje in de gaten houden, dat ze geen gekke streken uithaalt', zegt Zus. 'Zij neemt nog wel eens een advocaatje teveel.' 'Ach, weer zo'n leuk grapje van die lieve Zus', reageert Marrie. 'Het is wel leuk

dat je elkaar kent van vroeger, dan ben je eerder eigen met elkaar', vertelt Zus. 'En Marrie is geen lastpost, daar krijg je niet snel ruzie mee. Als ze allemaal zo waren als Marrie, dan was de wereld een stuk beter dan nu.'

Niet te lang wachten

Voor haar verhuizing naar Putten gaat Marrie eerst enkele dagdelen in de week voor dagopvang naar de Keienweg in Nijkerk. Toch komt ook voor haar het moment dat het thuis niet meer gaat. Dan zit ze 's avonds in het donker in haar stoel en heeft ze geen benul dat ze een lichtje aan moet doen. Zelf zorgen voor eten en drinken, bezoek ontvangen, het gaat allemaal niet meer. De huisarts en casemanager snappen dat kinderen hun dementerende vader of moeder zo lang mogelijk thuis willen laten wonen,

maar benadrukken dat te lang wachten nadelen heeft. Het is goed de overstap naar 24 uurszorg te maken op een moment dat vader of moeder nog in staat is aan een nieuwe omgeving te wennen en nieuwe vriendschappen aan te gaan.

Lezig leuk

Marrie heeft drie maanden nodig om aan haar nieuwe omgeving in Putten te wennen. Dan is ze vertrouwd met de nieuwe dagindeling, de verzorgers en bewoners. Als Zus komt kijken of het zorgverblijf in Putten misschien iets voor haar is, heeft Marrie haar meteen in het vizier. 'Het is hier al leuk, maar als jij hier ook komt wonen, wordt het helemaal iezig leuk', zegt Marrie, terwijl ze de arm van Zus vastpakt en niet meer los lijkt te laten. De kiem voor hun vriendschap is gelegd.

Oog voor elkaar

'Het mooiste vind ik dat ze echt oog hebben voor elkaar', zegt René van de Leest. 'Ze houden elkaar in de gaten: waar zit je, hoe zit je erbij, hoe gaat het met je vandaag?' Soms lezen ze samen de krant. Of het gelezene echt doordringt, is dan niet eens zo belangrijk. Het voelt goed samen te zijn, samen dingen te doen.

Gevoelens delen

'Zus is de meest praktische van de twee', zegt verzorger Marinus van Tol. 'Zij pakt vaak de regie en spoort Marrie bijvoorbeeld aan om aan tafel te gaan, want ze moeten natuurlijk wel naast elkaar zitten. Marrie heeft oog voor de emotie om haar heen, ziet meteen dat iemand in de huiskamer verdrietig is. Dan pakt ze Zus bij de arm en zegt: ach zie nu eens. Ze delen dus ook gevoelens met elkaar, zoals vriendinnen dat doen.' Als het 's avonds tijd is om naar bed te gaan, houden ze voor de deur van hun huisje even de wankele pas in. Een kus op de wang. Het is elke dag weer een

vertederend puntje op de i van hun vriendschap. Vroeger liepen Marrie en Zus elkaar soms tegen het lijf, nu lopen ze samen op. Zij aan zij. Ze kenden elkaar in Hoevelaken, ze hebben elkaar gevonden in Putten.

Droomlocatie

Ik woon in het buitenland, ik kan mijn moeder niet zo vaak bezoeken als ik zou willen. Gelukkig blijf ik via het Familienet op de hoogte. De berichtjes op Familienet bezorgen me elke keer weer geluismomentjes.

Foto's van ouderen die een gezellig taartje eten, samen met kinderen pannenkoeken bakken, dieren voeren. Bewoners zitten niet als afgedaan op een stoel, maar koken, wassen af, wandelen door de natuur. Ik zie een visie om de afstand tot het 'gewone' leven klein te houden. Juist dit maakt het zorgen voor bewoners en medewerkers tot een droomlocatie.

Karin Kallenberg

Investeren in therapeutische genietmomentjes

'Ik geef me er helemaal aan over', zegt Henk Bloklander. Hij ligt op een waterbed, in een geur van lavendel, cellomuziek trilt zachtjes door in zijn lichaam. Emely van Veggel behandelt zijn voeten. Buiten staat Sieka Bos met een bewoner bij een paard. 'Het paard kijkt wat bezorgd. Maakt u zich soms zorgen?' Emely heeft buiten het zorgref een praktijk als holistisch massagetherapeut en ademcoach, Sieka als paardencoach. 'Mooi dat het zorgref ook op deze manier investeert in genietmomenten voor bewoners.'

Henk Bloklander sluit zijn ogen en zakt weg in een diepe ontspanning. Hij doet er het zwijgen toe. 'De massage en de medicinale oliën doen hun werk', zegt Emely. 'Ik doe bij hem nu een voetreflexmassage. Dat heeft onder andere invloed op zijn organen, zijn zintuigen, zijn lymfesysteem. Kijk maar

hoe hij ontspant. Het levert Henk een heerlijk genietmoment op.'

Aanleiding voor gesprek

Emely van Veggel heeft in Nijkerk een praktijk onder de naam EEMotion. Ze geeft op het zorgref vooral massages van de hand en de voet. Dat doet ze in de huiskamer, in het zonnetje op het terras, in hun eigen kamer of – zoals bij Henk – op het muziekwaterbed. Dit bed staat in een rustgevende ruimte, met zachte muziek, warm licht en een 'aroma diffuser' die de ruimte vult met vernevelde etherische oliën. 'Met mijn massages en zachte aanrakingen communiceer ik eigenlijk zonder woorden. Door het

fysieke contact openen bewoners zich. Het is vaak een ingang voor dieper contact. Massages hebben ook invloed op enkele hormonen, waardoor mensen een geluksgevoel ervaren. Het is aanvullende zorg, genezen staat niet op de voorgrond, wel het verminderen van spanning, verzachten van pijn, wegnemen van angst en onrust en verbeteren van de stemming.'

"Massages hebben ook invloed op enkele hormonen, waardoor mensen een geluksgevoel ervaren."

Paard borstelen

Dit is ook de insteek van paardencoach Sieka Bos. Zij heeft zich als psycholoog toegelegd op de therapeutische invloed van paarden op mensen met psychische problemen, een beperking of dementie. Ze werkt in Putten met de paarden van het zorgref. Mens en

paard komen op hun eigen terrein samen. 'Paarden voelen de stemming van mensen aan en kunnen die soms zelfs overnemen. Ik weet welke signalen ze afgeven. Als een paard in het bijzijn van een bewoner zijn hoofd laat zakken, voelt het zich op zijn gemak. Kijk, zeg ik dan, het paard is geïnteresseerd in jou. Probeer maar eens of hij met je meeloopt. Mensen kunnen dan echt trots zijn als zo'n groot dier hen volgt. Mensen met dementie die door hun ziekte onrustig zijn, kunnen vaak langere tijd heel geconcentreerd een paard borstelen. Intussen ga ik het gesprek aan. Vaak gebruik ik het paard als brug. Dan zie ik het paard bezorgd kijken en vraag ik of de bewoner zich om iets zorgen maakt. Dat maakt veel los. Ik sluit altijd positief af. Pas zei iemand nog: het paard voelt zich goed, maar ik ook, dit beest is mijn vriend. Dan is echt sprake van een moment van geluk.'

Therapeutisch doel

Emely en Sieka behandelen op het zorgref mensen op verwijzing van de psycholoog. Ze passen hun massages en paardencoaching toe met een therapeutisch doel. Het is niet alleen 'luxe, leuk en lekker', het is een behandeling. Daarom zoeken René en Yvonne van der Leest altijd naar potjes in het behandelbudget om deze bijzondere behandelvormen structureel op het zorgref aan te bieden. Yvonne: 'In Nederland spreken we vaak van 'zorg en welzijn', wij denken meer in 'welzijn en zorg'. Als je zorgt dat bewoners goed in hun vel zitten en actief zijn, zullen ze 's nachts beter slapen en overdag beter uitgerust zijn. Dan hebben ze minder kwaaltjes en daardoor minder zorg nodig.'

Nek uitsteken

De dementie kan ik met paardencoaching niet verhelpen', zegt Sieka. 'Maar bijkomende symptomen wel. Is iemand apathisch en passief? Een paard borstelen zet mensen aan tot actie. Is iemand onrustig of ontremd? De interactie met een paard dat rust uitstraalt, zorgt voor kalmte en concentratie. Mooi dat René en Yvonne op het zorgref hun nek uitsteken en hier budget voor uittrekken.'

Genieten

Emely: 'De massages, zachte aanrakingen en etherische oliën hebben hun uitwerking, maar ook de persoonlijke aandacht en het luisterend oor hebben effect. Vaak zie ik de stemming van bewoners veranderen, van in zichzelf gekeerd naar open, van somber naar vrolijk. Als ik mensen intens zie genieten, als ik weer een kleine twinkeling in hun ogen zie, dan geniet en twinkeling ik mee.'

Werk met een gouden randje

Mijn moeder woont hier, ik werk hier. Lekker naar buiten. Wandelen. Fietsen op de duofiets. Naar de markt. Een ijsje halen. Een knuffelstal met konijnen. Varkens voeren. Genieten van pasgeboren biggetjes, kuikens die we in de huiskamer zomaar op tafel kunnen zetten.'

Er kan hier veel. Zo wilden we een keer naar de beesten op het terrein, iemand kon niet mee. Toen hebben we de pony maar in huis gehaald!

Als de mensen s' morgens binnenkomen, krijg ik vaak een lach, soms een knuffel. Dit geeft mijn werk als gastvrouw op hofje 2 een gouden randje.

Gerda Knoppersen

'Een beetje werken, daar hou ik van'

Elke werkdag haalt de bus van zorgverf Buiten-Land Willem van Zoeren in Bunschoten op om hem naar de dagbehandeling op de Keienweg in Nijkerk te brengen. Het geeft zijn vrouw Hennie thuis de rust die ze nodig heeft. Is hij een van de cliënten? Zo voelt hij dat niet, hij werkt daar als 'vrijwilliger'. Hij zorgt dat het terrein er netjes bij ligt. 'Beetje vegen, beetje dit, beetje dat, daar hou ik van. Je moet toch wat te doen hebben?'

Willem heeft door zijn gebrekkige geheugen niet in de gaten hoe het precies met hem gesteld is, vertelt zijn schoondochter Gretha. Vroeger zat hij hele dagen relaxed langs de waterkant naar zijn dobber te turen, nu is hij onrustig, kan hij niet stilzitten. Als hij terugkwam van vissen, zei hij tien minuten later: kom, ik denk dat ik maar eens ga vissen. Maar Willem, je bent net geweest, zei zijn vrouw dan. Dan ging hij fietsen, maar de rondjes werden steeds kleiner. Of hij pakte de stofzuiger, maar zoog in hoeken en kamers waar hij net al gezogen had. Als zijn vrouw Hennie hem corrigeerde, werd hij boos. Het kostte Hennie, die ook de jongste niet meer is, steeds meer moeite het onrustige gedrag van haar man in goede banen te leiden. Gretha: 'Het werd te zwaar voor haar. Nu gaat hij vijf dagen naar de Keienweg. De situatie is broos, het kaartenhuis gammel, maar het gaat, dankzij de dagbehandeling.'

Nuttig, nodig en gewaardeerd

Willem heeft niet in de gaten wat de dementie met hem doet. De medewerkers van zorgverf Buiten-Land weten dat. Ze benaderen hem als hun vaste terreinbeheerder. Hij voelt zich nuttig, nodig en gewaardeerd. Eenmaal leidde dit tot een klein misverstand. Gretha: 'Rond de kerst nodigde het zorgverf cliënten en hun familie uit voor een feestelijke maaltijd. Hiervoor moest wel een kleine bijdrage worden betaald. Dat was tegen het zere been van Willem. Hij werkte toch elke dag als vrijwilliger op het zorgverf, dan hoefde hij toch niet te betalen voor de boerenkool stampot?'

Op dinsdag was Willem nog thuis, maar ook dat werd te zwaar voor Hennie. Carola Overkamp, coördinator dagcentra op zorgverf Buiten-Land, hield hem voor dat al het herfstblad op het terrein

in vier dagen onmogelijk weg te vegen was. Zou Willem niet ook op dinsdag....?

Fluitend

'Prima, dan kom ik ook op dinsdag', zei Willem. 'Een beetje werken, daar hou ik van, en als ik jullie hiermee een plezier doe...' Sindsdien rijdt de bus ook op dinsdag naar Bunschoten en loopt Willem een dag extra fluitend rond op het terrein.

Longaandoening

'Ik ben niet van het lummelen', zegt Willem. Vroeger in de bouw wist hij ook van aanpakken, als stukadoor, totdat zijn longen hier een stokje voor staken. Zijn chronische longaandoening was zo ernstig dat hij behandeld werd in longcentrum Heideheugel in Hilversum. Als midden dertiger werd hij afgekeurd. Daarna bracht hij de dagen vooral vissend door. Nu, tachtig jaar oud, heeft hij weinig last meer van zijn longen, maar het werken op het zorgverf kost hem wel energie. 'Na een dagje zorgverf is hij moe en valt hij 's avonds geregeld in slaap op de bank', vertelt Gretha, die zelf in de ouderenzorg werkt en veel te maken heeft met mensen met dementie. 'Laat hem maar lekker liggen, zeggen we dan tegen Hennie, dan heb jij ook rust.'

Belevingsgericht

In het weekend fietsen ze nog regelmatig naar Nijkerk, de geboorteplaats van Willem. Dankzij de opvang op de Keienweg kunnen Willem en Hennie nog thuis wonen. 'De aanpak op zorgverf Buiten-Land is belevingsgericht, zegt Gretha. 'Ze kijken naar de persoon en wat die nodig heeft, daar passen ze hun dagstructuur en begeleiding op aan. Van Willem weten ze dat hij bezig moet zijn, het liefst buiten, en dat hij zich gewaardeerd wil voelen. De bevestiging dat hij belangrijk werk doet, is belangrijk voor hem. Thuis zegt hij vaak: ze zijn zo blij met me daar op het zorgverf. Hij geniet van meedoen, op zijn manier. Mijn schoonvader heeft bewegingsvrijheid nodig, dat maakt hem gelukkig.'

Bakje koffie

'Ze hebben hier schik met me', zegt Willem, terwijl hij een kruiwagen vol met herfstbladeren omkiepert op de composthoop. 'Maar eerst een bakje koffie, dat heb ik nu wel verdiend.'

Elke dag *genieten*

Iedere morgen lopen de bewoners van hun appartement naar het grote huis. Vogels fluiten, de specht tikt, kippen tokken, de haan kraait, insecten zoemen. Bewoners en medewerkers beleven de seizoenen intens. Ze ruiken de bloemen, voelen de kou, koesteren de warmte.

Kippen drukken zich tegen het raam tijdens een regenbui, onder de overkapping blijven ze nog net droog. Planten lopen uit in de lente, kale bomen worden groen. Kuikens, lammetjes en biggen worden geboren. De eerste zonnestralen nodigen bewoners uit naar buiten te gaan. Op de duofiets en tijdens een wandeling genieten we van de omgeving, de wind in onze haren. Op de markt kijkt de ene bewoner naar de bloemen bij de bloemenkraam, enkele dames laten mooie blouses door hun vingers glijden, een heer is op zoek naar gereedschap. Een bewoner die vroeger werkte als architect, bekijkt de constructie van de kramen.

We halen de groente uit de tuin. De geur van de komende maaltijd verspreidt zich door het huis. Het is elke dag genieten op het zorgferf.

Marian Bos - Dijkema

'Kabouters wijzen de weg'

Het is druk in de tuin van Corry Witteveen: 25 kabouters hebben hier hun thuis gevonden. Achterin staat Sneeuwitje in een witte jurk met blauwe biezen, omringd door zeven dwergen. Aan een steunbalk van het huis klimt een Rien-Poortvlietkabouter langs een touwladdertje omhoog. Dezelfde kabouters stonden vroeger in haar tuin. Ze herkent haar kabouters van afstand. 'Ah, dat is mijn huis, daar moet ik zijn.'

Lerend vermogen

Zorgerf Buiten-Verblijf vraagt bewoners die op het zorgerf komen wonen, eigen spulletjes van thuis mee te nemen. Yvonne van der Leest: 'We proberen het lerend vermogen van onze bewoners aan te spreken. Corry is gek op de kabouters die ze door de jaren heen heeft verzameld. Herinneringen waar een emotie aan gekoppeld is, hou je langer vast.'

De kabouters helpen Corry haar huisje te herkennen. Belangrijk bij dementie is ook 'foutloos leren'. 'Als iets fout gaat of niet lukt, werkt het averechts. Daarom zijn we in het begin steeds met Corry meegelopen naar haar huis. Kijk, zeiden we dan, hier staan je kabouters. Zo proberen we patronen in te slijten, zodat ze op een gegeven moment zelf haar huisje terug kan vinden.'

Knorrig

Als ik rond 11 uur huisje 1 van Hofje 1 binnenstap om Corry over haar kabouters te laten vertellen, wacht haar dochter Margriet me op. 'Je komt op een verkeerd moment', zegt ze. 'Ze wilde haar bed niet uit, is knorrig en is het even helemaal kwijt.' Corry zit in pyjama in haar stoel, met een grote legpuzzel voor zich. 'Corry, wat heb jij mooie kabouters in je tuin staan.' 'Kabouters? Heb ik kabouters? Daar weet ik niks van.' Margriet vertelt dat haar moeder altijd tuinkabouters heeft gehad. Soms ging ze vanuit Baarn met haar man naar Soest voor een 'kabouteruitje op de fiets', naar een huis aan de Wieksloterweg. Daar keken ze dan samen voor het hekje verlekkerd naar een mooi aangelegde tuin vol glimmende kabouters. Dan werd ook de mentale gesteldheid van de aardmannetjes

becommentarieerd. 'Kijk die daar, wat een chagrijn is dat...'

'Weet je nog, soms fietste je met vader naar Soest om kabouters te bekijken', zegt Margriet. Corry weet het niet meer. Het gesprek komt op een kabouter op de kast. Ze won hem tijdens een bingo op het zorgerf. Ineens komt Corry los, verdwenen is de knorrigheid.

'Dat is een lieverdje', zegt ze. 'Die zet ik niet buiten, dan krijgt hij het veel te koud.' In haar kamer staat ook het beroemde kabouterboek van Rien Poortvliet. Op een tentoonstelling van deze kunstenaar kocht ze ook een puzzel. 'Hier komen de twee grote hobby's van mijn moeder bij elkaar: kabouters en puzzelen', zegt Margriet.

Herkenningspunten

'De kabouters zijn voor mijn moeder herkenningpunten. Stel je voor, je geheugen laat je in de steek en je komt ergens te wonen waar alles anders is. Je wordt wakker en je denkt: waar ben ik? Of je loopt door de tuin van het zorgerf en weet niet waar je huis is. Je voelt je ontheemd. Ontredderd. Dat lijkt me heel stressvol. Dan lucht het op als je dingen van vroeger herkent. Dat geeft houvast. Daarnaast is mijn moeder een buitenmens. Ik denk dat zij op de zesde verdieping van een verpleeghuis, met strakke huisregels, doodongelukkig geworden zou zijn. In Putten zijn de regels losser, heeft ze meer vrijheid, en heeft ze een prachtige tuin voor haar deur. Dit is voor mijn moeder nu de beste plek op aarde. Jammer dat ze dit zelf niet altijd inziet, de dementie zit haar dan in de weg.'

Kabouterwasdag

De tuinkabouters van Corry staan dag en nacht buiten, daardoor krijgen ze groene aanslag op de wangen. Eénmaal per jaar organiseren haar kinderen en kleinkinderen op het zorgerf daarom de 'kabouterwasdag'. Ook Corry helpt dan mee. Op de afgelopen rollatorrace was de familie ook in

kaboutersferen. Het zorgerf organiseert deze dag om geld bijeen te brengen om het leven van de bewoners nog leuker te maken. Team Witteveen presenteerde zich als Sneeuwitje en haar dwergen, in speciaal hiervoor gemaakte kabouterpakken. Margriet: 'Mijn moeder was natuurlijk Sneeuwitje. Ze genoot van de gezelligheid en de familie om haar heen, ze voelde zich de bazin van alle dwergkabouters.'

Het lijkt wel een *Landal vakantiehuis*

Iedereen mag zijn zoals hij is.
Het zorgert is voor bewoners een 'warm bad'.

Janke Heetebrij

Rob Scholten 'leeft' weer

G

Rob Scholten maakte vroeger beelden en schilderijen. Graag was hij kunstenaar geworden, het werd onderhoudsmonteur. Toen kwam het leven met zijn butsen en bulten. De drank werd zijn vriend, de creativiteit sloeg dood, de mens Rob Scholten verdween in een nevelige wolk. Na een GGZ-opname in Ermelo kwam 'zorgboerderij' Buiten-Land aan de Keienweg in beeld. In de werkplaats maakt hij nu gebruiksvoorwerpen en kunstwerken van restmateriaal. De drank is bedwongen, de creativiteit is terug, Rob Scholten 'leeft' weer.

Reepjes ruwe boomschors suggereren een driedimensionale rotspartij, de lucht is dreigend donkerblauw, op de voorgrond een zandstrand. Het schilderijtje verraadt dat de maker gevoel voor compositie heeft. Die maker is Rob Scholten. De reepjes boomschors vond hij op het zorgerf, het lijstje timmerde hij van een paar restplankjes. 'Ik heb een rijke fantasie', zegt hij. 'Ik zie in elke rotte boomtak wel een verhaal. Dan denk ik, hier kan ik wel iets mee.'

Een 'Rob-project'

Als een vogel die een nest bouwt, sleept hij de materialen die hij vindt op het zorgerf naar zijn eigen hoek in de werkplaats. Daar combineert hij zijn fantasie met zijn technische handigheid. Wat zijn ogen zien, maken zijn handen. Dan zijn een paar verrotte planken van een vervallen hek ineens omgetoverd tot een houder voor wc-rollen. Of een

bochtige boomtak is gepromoveerd tot artistieke lamp. Mariëlle Koelewijn, activiteitencoach, heeft zo'n wc-rollenhouder op haar badkamer staan, een lamp heeft ze in bestelling. 'Ik heb inderdaad een Rob-project in huis. Kwaliteiten die jarenlang verborgen bleven, komen nu weer naar boven. Geweldig toch?'

Vader was weer terug

'Mijn vader koos voor de drank om het leven het hoofd te bieden', zegt zijn dochter Noortje. 'Hij leefde echt op het randje, verspeelde al zijn krediet, vervreemde van zijn kinderen en raakte in sociaal isolement. Jarenlang was ik mijn vader kwijt. Vermagerd en verwaarloosd werd hij meer dood dan levend opgenomen in Ermelo. Toen de behandeling daar tot een einde kwam, was de vraag: wat nu? Als hij weer alleen in zijn appartement zou belanden, zou de kans op een terugval groot zijn. We waren sceptisch toen het woord 'zorgboerderij' viel, maar

het zorgerf redde zijn leven. Hij komt sinds april 2017 drie dagen op de Keienweg. Hij heeft hier helemaal zijn draai gevonden. Ze stampen er elk bezoek een bord eten in en er komen weer mooie dingen uit zijn handen. Hij belt me nu zelfs wel eens dat er op het zorgerf een lammetje geboren is, dan kletsen we even gezellig. Dat was jarenlang niet aan de orde. Ik heb mijn vader weer terug.'

Mooi mens

'Wij bieden hem structuur, buitenlucht en waardering', zegt Carola Overkamp, coördinator dagcentra op Zorgerf Buiten-Land. 'Hij heeft hier een plek waar hij zichzelf kan zijn, zonder druk van buitenaf. Onze focus ligt op het gezonde deel van de mens, de GGZ behandelt het zieke deel. Wij laten hem ervaren dat hij nog steeds creatief is, dat hij een mooi mens is. Dat geeft hem gevoel van eigenwaarde, waardoor hij ook meer weerstand heeft om van de drank af te blijven. En als we een terugval vermoeden, nemen we dat op met het netwerk om hem heen. Dat is keurig besproken, we doen niets achter iemands rug om. En ook met de andere – vaak mensen met dementie – bezoekers gaat het prima, hij kan er wel om lachen als iemand voor de zoveelste keer hetzelfde hoekje gaat veggen.'

Trots

'Ik kan lekker mijn gang gaan, ik voel me vrij en geniet van de aanspraak die ik hier heb', zegt Rob. 'Als ik hier ben, komt mijn vroegere alcoholverslaving niet aan de orde. Zo zet ik het uit mijn hoofd. Op woensdag ga ik voor nazorg naar Ermelo, dan gaan de gesprekken juist wel weer over die alcohol. Nu al twee jaar. Daar ben ik wel een beetje klaar mee, ik wil dat afsluiten. Ik ga die woensdag liever ook naar het zorgerf. Ik was iedereen kwijtgeraakt, sprak mijn kinderen niet meer. Dankzij Ermelo en het zorgerf ben ik van een zombie weer veranderd in een gewoon mens. Het was hard knokken, maar het is me gelukt, ik ben best trots op mezelf.'

Voor alle kunstliefhebbers: Hou de open dag op het zorgerf in de gaten. Kijk dan of er een schilderijtje met rotspartijen te koop is. Een echte Rob Scholten.

*"Een echte
Rob Scholten"*

Het knuffelkuiken

Ineens is daar dat moment: mijn moeder voelt de donzige veertjes van het kuiken tegen haar wang en sluit de ogen. Ze waant zich even in de zevende hemel, waar alles lief en zacht is.

Het was een briljant idee van de verzorgster. Al eerder waren wandelingen gemaakt naar de broedende kip in het hok. Op een foto op Familienet zagen we een kuiken uit het ei komen en verbaasd de nieuwe wereld inkijken. Daarna stonden de piepjonge kuikens in een hoekje in de huiskamer, in een glazen hokje, met een warme lamp erboven. Ze vertellen vrolijk piepend dat ze het leven wel zien zitten.

Dan komt de verzorgster op het idee om een van de kuikens op tafel te zetten. Het kuiken heeft meteen alle aandacht. Ook van mijn moeder. De verzorgster maakt een foto van mijn moeder met het knuffelkuiken. Het is een van de mooiste foto's die ik van mijn moeder heb.

Meneer Alzheimer is een vreselijke man – een nare broer van Magere Hein – maar ook als deze verledenvreter op bezoek is kan het soms gezellig zijn. Ook dan biedt het leven geluksmomenten. Maar deze momenten moeten je dan wel worden aangereikt. Met dementie ben je zelf vaak niet meer in staat je eigen geluk te regelen. Iemand moet dat kuiken op de tafel zetten.

Voor mij ligt hier de kern van excellente ouderenzorg. Natuurlijk, er moet gegeten, gewassen en geslapen worden, maar is het daarmee 'klaar'? Kun je als medewerker dan aan de koffie? Medewerkers op het zorgterrein zijn naast de basiszorg altijd op zoek naar geluksmomentjes voor de bewoners: een bloemetje kopen op de markt, een advocaatje met slagroom, met een gek hoedje op naar de uitzending van Prinsjesdag kijken.

Natuurlijk wist ook de verzorgster dat mijn moeder het kuiken vergeten is als het beestje weer tussen haar broertjes en zusjes rondscharrelt. Maar het geluksmoment was er. Ze zeggen wel eens: het leven is het verzamelen van mooie herinneringen. Maar wat als die herinneringen wegvallen? Dan maken geluksmomentjes het leven waardevol. Op het zorgterrein begrijpen ze dat. Ik weet niet hoe mijn toekomst eruitziet, maar als mijn verleden in de vergetelheid raakt, hoop ik dat er ook voor mij iemand is die een kuiken voor me op tafel zet.

Ben de Graaf

Verskil tussen zinvolle laatste fase en zinloos einde

We wandelen in de omgeving van het zorggerf. Dat doet Berent Stemerding (83) vaker. Een GPS-zender alarmeert de verzorging van Zorggerf Buiten-Verblijf als hij van de route afwijkt. Dat is al eens gebeurd. Toen stapte hij op de bus naar Apeldoorn. 'Het is een autonome man die zijn vrijheid koestert', zegt zijn zoon Pieter. 'Ik ben blij dat ze hier op het zorggerf rekening mee houden en enig risico durven te nemen.'

Plotseling bukt Berent bij een bordje in de berm dat verwijst naar een Theehuis in de buurt. Hij wijst naar een loshangend plankje. Is het zijn architectenoog dat dit meteen ziet? Als ik even later bij een blauw geschilderd landhuis vraag of dit 'mooi gebouwd' is, zoekt Berent naar een antwoord. Herinneringen naar zijn vroegere werk als architect blijven onbereikbaar. Hij grijpt met beide handen naar zijn slapen. 'Vreselijk, ik kom er niet bij', zegt hij, met vertwijfeling in zijn stem. De dementie toont zich in zijn meest schrijnende vorm. Een paar stappen later lijkt het moment weer vergeten.

Berent wijst enthousiast naar de lucht, hij komt alleen niet op het woord 'vliegtuig'. Hij registreert

scherp wat er om hem heen gebeurt, kan het alleen moeilijk duiden.

Zinvolle laatste fase

'De Alzheimer hakt erin', zegt Pieter Stemerding. 'Mijn vader dacht altijd na over dingen, hield van kunst en architectuur, interesseerde zich voor religie en filosofie. Nadat hij 38 jaar geleden van mijn moeder scheidde, leidde hij zijn eigen leven. Hij koesterde zijn vrijheid, wandelde graag. Nu is een gesprek bijna niet meer mogelijk, al kan hij soms nog heel verrassend uit de hoek komen. We gunnen hem als familie zijn vrijheid, voor zover dit mogelijk en verantwoord is. In Nederland is het

beleid in de zorg vaak incidentgedreven. Na een incident worden de regels aangescherpt. Ik vind het fantastisch dat de medewerkers in Putten hierover een ruimer standpunt innemen. Ze zetten hedendaagse middelen in, zoals een GPS-systeem, en durven in overleg met de familie enig risico te nemen. Als je mijn vader op een gesloten afdeling zet, valt ook zijn levensdoel in het slot. Het is voor hem het verschil tussen een zinvolle laatste fase of een zinloos einde.'

Nee, nee, nee rechtdoor

Links ligt de Veenhuizerveldweg. Berent stapt met vaste tred rechtdoor. Niet linksaf? 'Nee, nee, nee, we moeten daarheen.' Hij gebaart met zijn handen. Geen twijfel. Rechtdoor. Het zandpad op. Later vertelt zijn zoon dat hij vaak als een magneet naar het nabijgelegen landgoed Boeschoten getrokken wordt. Jarenlang is hij daar in een huisje op vakantie geweest. 'Ze hebben mijn vader daar vanuit het zorggerf al een paar keer op moeten halen', lacht Pieter. Dan zat hij thee te drinken met de mensen die nu in dat huisje wonen.'

Zender, dwaalspoor en alarm

'Wij volgen Berent via een zender die hij bij zich draagt', legt Jacolien van Bloemendaal, coördinator wonen, uit. 'Een dwaalsensor geeft een melding als hij het hek uitloopt. Hij kan ook zelf het alarm in werking stellen, wij kunnen dan van afstand met hem praten. Deze moderne middelen helpen de risico's te verminderen, ze sluiten niet voor honderd procent elk risico uit. Voor Berent is autonomie en vrijheid belangrijk. In zijn geval vinden we de genietmomenten die hij tijdens zijn wandelingen beleeft, opwegen tegen het risico dat we ermee nemen. Zoals ook altijd het risico bestaat dat een bewoner valt tijdens het lopen. Moet het beleid dan zijn dat die bewoner de hele dag min of meer gedwongen in de stoel blijft zitten? Mensen worden hier ongelukkig van, bovendien kunnen ze hun

energie niet kwijt. Daardoor kunnen ze bijvoorbeeld onrustig of agressief worden, of slechter slapen. Natuurlijk, als het risico te groot is, lopen we mee, maar we proberen de regie zo lang mogelijk bij de bewoner te laten. Essentieel is dat we dit altijd goed overleggen met de familie. Het moet een gedragen risico zijn, gedragen door het hele multidisciplinaire team en de familie.'

Energie genoeg

Na de nodige omzwervingen over zandpaden krijgen we via Google Maps het zorggerf weer in zicht. Na ruim een uur zijn we terug. 'Het alarm ging wel af,' vertelt een verzorgster, 'maar we hebben het zo gelaten, we wisten dat er iemand bij was. En voor Berent kan de wandeling niet lang genoeg duren, hij heeft energie genoeg.' Als ik Berent nog even wil bedanken voor het gezelschap tijdens de wandeling, is hij alweer verdwenen. Hij is de vuilnis wegbrengen.

Wonen bij René

Gearmd liepen we met onze moeder Ans door de groene wei vol paardenbloemen. Hier zou het zorg erf komen. 'Hoe vind je het hier?', vroeg Cindy. Ans keek monter om zich heen en zei: 'Hier wil je toch niet wonen!'

Dit antwoord hadden we kunnen verwachten. Onze moeder voelde zich een stadsmens. Ze hield wel van de natuur, maar niet om er middenin te wonen. We schoten in de lach, onze moeder lachte vrolijk mee. 'René gaat hier huisjes bouwen', zei Mylène toen. 'Voor oudere mensen. Leuk hoor, met allerlei dieren eromheen.' Het was een slimme zet, René was voor Ans een idool. Al een paar jaar ging ze naar de dagopvang in Nijkerk. Ze genoot daar van de activiteiten, de aanspraak en vooral van René. 'We zijn op dezelfde dag jarig', zei ze herhaaldelijk. 'Allebei watermannen. We voelen elkaar aan.'

'Lijkt het je leuk om hier te wonen, als René er ook is?', vroeg ik. 'Nee', zei ze beslist. 'Zullen we dan maar ergens koffie gaan drinken?', stelde ik voor. Ze knikte enthousiast, we liepen door de gele bloemen terug naar de auto. 'We gaan maar niet meer kijken', zeiden we tegen elkaar. 'We wachten wel tot het klaar is en dan vindt ze het vast prachtig.' En toen wás het klaar. Eind december, tussen Kerst en Oud en Nieuw. Nou klaar... Er stonden huisjes, er was een grote centrale woning, daartussen een enorme berg klei en een gat vol water. We parkeerden het busje met spullen langs twee modderstroompjes van volgerende bandensporen en stapten de regen in.

Dat krijg je ervan als je als stadsmens buiten gaat wonen, dacht ik nog. Maar de kleinkinderen staken gewoon de handen uit de mouwen en sjouwden stoelen, kasten, lampen, een bed en dozen vol herinneringen langs de natte klei naar kamer 5. Alles moest gesjouwd, de plankjes met wieltjes die we hadden meegenomen, zogen zich vast in de modder. Misschien had onze moeder toch gelijk. Hier wil je toch niet wonen? Het was een verkeerde gedachte. Zienderogen veranderden de modderige bouwplaatsen in een bloementuin, moestuin, schapen- en paardenweiden. Ans heeft hier een paar jaar heerlijk gewoond. Echt heerlijk, met allerlei dieren om zich heen. En René natuurlijk.

Cindy, Mylène en Marian Höhle

'Dan glundert een vrouw van 90 ineens als een jong meisje'

Corrie en Peter Schoonderbeek wonen op het zorggerf. Niet als 'bewoners', maar als beheerdersechtpaar. Peter is de 'handyman', hij doet zo'n beetje alles, van duiventillen timmeren tot de beesten voeren. Corrie keerde na tientallen jaren bij St. Jozef de zorg de rug toe, maar heeft nu haar draai weer gevonden. Zij organiseert mede de activiteiten in het Landhuus en coördineert de vrijwilligers. 'Het is hier zoals ik vroeger dacht dat de zorg zou moeten zijn.'

De telefoon gaat. Een buurman meldt dat een kip van het zorggerf op zijn terrein loopt, zijn hond wil haar aanvliegen. Of Peter het beest wil komen ophalen. Als beheerder ben je aanspreekpunt voor grote en kleine problemen. De ene keer zit een hofje zonder stroom omdat een stop is doorgeslagen, de andere keer is een kip ontsnapt.

Avontuur

In april 2014 wordt gestart om de voormalige camping in Putten om te vormen tot een woonvoorziening voor mensen met dementie.

Corrie werkt bij de dagbehandeling op de Keienweg. De vraag is of zij met haar man als beheerdersechtpaar op het nieuwe terrein wil gaan wonen. Ze kiezen voor het avontuur en verruilen hun mooie twee-onder-een-kapwoning aan de Bunschoterweg voor een caravan op het vervallen kampeerterrein. Van de polder naar het bos.

Ervaring in 24 uurszorg

Op het zorggerf werkt Corrie eerst op de dagbehandeling, later op de hofjes. De ervaring die ze opdeed in St. Jozef in de 24 uurszorg komt

dan goed van pas. Nu is ze vooral actief in het Landhuus en stuurt ze de vrijwilligers aan. Corrie: 'De eerste drie jaar waren we achterwacht voor de nachtdienst. Die dienst startte elke avond om 23 uur. Als een bewoner bijvoorbeeld gevallen was en de nachtdienst wat extra hulp nodig had, konden ze ons bellen. Ik ben wel blij dat we nu op een verjaardagsfeestje gewoon tot het eind kunnen blijven.'

Bouwen en timmeren

Peter werkte zelf mee aan de verbouwing van de dagbehandeling en het beheerdershuis. En nog steeds is hij op het terrein aan het bouwen en timmeren. Zo maakte hij twee grote duiventillen en hielp hij mee met de knuffelstal, de vuurplaats en het boomhuisje langs het belevingspad. Het zijn maar enkele voorbeelden. Peter: 'Ik ben nu bezig met een prieeltje – een hangplek voor ouderen – zeg maar. Op het programma staat ook nog een schommelbank en een schuur voor opslag. Maar ook de beesten moeten gevoerd, de hokken schoongemaakt, de gebouwen onderhouden. Genoeg te doen.'

Activiteiten Landhuus

Ook Corrie heeft als coördinator van het Landhuus en de vrijwilligers een druk takenpakket. Zo biedt het Landhuus plaats aan soos- en zangbijeenkomsten, maar ook aan virtuele fietstochten met projectiebeelden en aan kinderen die elke week samen met ouderen koken via het project 'Vergroot je wereld'. Ook kunnen bewoners hier hun verjaardagsfeest vieren. Op zaterdag- en zondagmiddag is het inloop, dan kunnen ook fietsers en wandelaars voor een kopje koffie in het Landhuus terecht. Soms treedt een klompengroep of zeemanskoor op of wordt een modeshow georganiseerd. Corrie: 'Als zorggerf willen we de wereld naar binnen halen. Dat brengt levendigheid. Daarom nodigen we ook

eenzame mensen uit de buurt uit. Zo zat bij ons zo'n degelijk Puttens wiefie uit de buurt gezellig te breien. Toen vroegen kinderen of zij hen dat ook wilde leren. Daarna gaf ze een aantal middagen breiles aan deze kinderen. Geweldig leuk dat zoiets hier ontstaat.'

Geluksmomentjes

Als er jonge biggetjes zijn, leggen we die wel eens in de armen van een bewoner', zegt Peter. 'Dan zie je een vrouw van 90 ineens weer glunderen als een jong meisje. Dat zijn ook voor ons geluksmomentjes.'

Corrie (61) en Peter (62) vinden dat een beheerders-echtpaar op het terrein moet wonen, maar aan verhuizen denken ze nog niet. Wie weet maken ze als beheerdersechtpaar het 15-jarig jubileum van het zorggerf nog wel mee.

Als ik na hun verhaal in de auto wacht tot het buitenhek opengaat, lopen Corrie en Peter in het donker voor me uit, het terrein af. Op zoek naar de kip.

Op kraamvisite bij het lammetje

Op vrijdagavond komt ons eerste lammetje ter wereld. De volgende dag is het prachtig weer. Een goede reden om met bewoners een wandeling te maken en op kraamvisite te gaan.

In het schapenhok vallen we met de neus in de boter: er is nog een schaap aan het lammeren. De bewoners zitten achter de hekken op de eerste rij. Ze kijken geboeid toe. Het wordt uiteindelijk een vierling. Na een poosje laten we het schaap met rust, die heeft het al druk genoeg met haar lammetjes. De bevalling maakt grote indruk. Sommige bewoners vragen me nog steeds hoe het met de lammetjes is.

Jolanda Eikenhorst

Businesscase

Het briljante *Businessmodel* van Zorgerf Buiten-Land en Zorgerf Buiten-Verblijf

Inleiding

'Daar zit ook bijna geen bodem meer in', zegt Nellie als Henk voor de vierde keer de laatste resten van zijn toetje uit zijn schaalje probeert te lepelen. Hij geeft het op en vouwt zijn handen voor een dankgebed. We bidden samen het Onze Vader. Iedereen aan tafel zegt het mee: foutloos, ondanks de dementie. Het zijn gelovige bewoners die dit hun hele leven al doen; de woorden staan diep in hun hersenen gegrift. Een ontroerend moment.

Bij mensen met dementie gaat het dagelijks leven gewoon door. De bewoners doen bijvoorbeeld de afwas, zoals ze dat ook thuis jaren gedaan hebben. De maaltijd is voor een deel ook door de bewoners zelf gemaakt: de komkommersla van Ada met geschaafde komkommer, een beetje zout, een beetje azijn en een beetje slasaus, de sla met augurk, kaas, eieren van eigen kippen. Ernaast staat de rabarber uit eigen tuin af te koelen: die gaat morgen in de vla.

Het gevoel van vakantie en het gewone dagelijks leven is bij zorgerf zo prominent aanwezig dat je je na afloop van een rondleiding afvraagt wat ze doen als mensen écht verzorging nodig hebben in de laatste levensfase... Dan ben je even vergeten dat het zorgerf gewoon een zorginstelling is die juist hiervoor is ingericht.

B

De basis: Voluit Leven tot het einde, foutloos leren en activeren

'Voluit leven tot het einde'. Dat is de filosofie van het zorgerf. Daarbij is alles zo ontworpen dat de bewoners continu worden verleid lichamelijk en mentaal aan de slag te blijven. De vrijheid zorgt voor veel activiteit. In de drie hofjes op het Zorgerf Buiten-Verblijf in Putten wonen 48 mensen. Ongeveer honderd mensen krijgen wekelijks dagbehandeling op Zorgerf Buiten-Land in Putten en Nijkerk. De mensen verzorgen de dieren op het erf, werken in de moestuin en helpen mee in de huishouding. De begeleiding laat vooral zien hoe het kan, zo vrij mogelijk, zo veel mogelijk in de buitenlucht.

Wie het zorgerf op komt — het hek staat meestal gewoon open — ziet overal groepjes mensen lopen. Het terrein heeft op geen enkele manier de sfeer van een gesloten afdeling in een verpleeghuis, terwijl het wel vaak gaat om mensen met een zware vorm van dementie. De eerste indruk is eerder die van een vakantiepark. Bij het maken van de eerste plannen was dat ook precies de bedoeling.

Iedereen ziet er gelukkig uit, mensen lopen rond met een glimlach op hun gezicht. De dieren, de groene omgeving, de houten huizen in hofjes, de mooie binnentuin, de stallen en het centrale Landhuis lijken zo weggelopen uit een vakantiefolder. Je gaat er met plezier heen en wilt graag weer terug. Dat is anders dan bij de meeste zorginstellingen, waar voor een kind of kleinkind een bezoek vaak als een verplichting voelt. Dat zijn vaak plekken waar je stiekem op de klok kijkt of je alweer met goed fatsoen weg mag: een gesloten en te warme omgeving waar je onbewust bang bent dat je niet kunt ontsnappen – wat tragisch genoeg wel geldt voor de bewoners die wellicht die sfeer ook proeven.

Waarom is het zorgerf zo anders?

René en Yvonne van der Leest, initiatiefnemers van Zorgerf Buiten-Land en Buiten-Verblijf, zijn ondernemer en zorgprofessional. Yvonne was nurse practitioner in het UMC Utrecht, René was psychiatrisch verpleegkundige voor hij als ondernemer een evenementenbureau begon. Al die ervaring komt nu samen. Ze besloten aan de slag te gaan met een nieuwe vorm van zorg toen ze 'buiten' gingen wonen, in de weidse polder Arkemheen bij Nijkerk: 'Toen we eenmaal daar zaten, vonden we het zo'n mooie plek dat we dit graag aan meer mensen wilden aanbieden.' Het zorgerf in Putten is hun tweede locatie.

Voordat ze begonnen in Putten, startten ze met dagbehandeling voor ouderen op het erf in Nijkerk. 'We zijn gaan kijken bij traditionele zorgorganisatie. Daar viel ons op dat de zorg die geboden werd, niet aansloot bij de behoeften van de ouderen. Verzorgenden deden geheugenspelletjes met mensen die zich door dementie weinig meer konden herinneren. Dat leidde niet tot een beter geheugen, maar juist tot frustratie: als je mensen aanspreekt op cognitieve vermogens die verdwenen zijn, voelen ze het gemis.'

Dat kon anders, ontdekten René en Yvonne. Ze experimenteerden in de groepsbegeleiding door samen te koken, te werken in een moestuin en dieren te verzorgen. Ze wilden geen zorginstelling worden, maar een plek waar ouderen met dementie graag wilden zijn. Ze verdiepten zich – aansluitend op de medische ervaring van Yvonne in het ziekenhuis – verder in het wetenschappelijke hersen- en gedragsonderzoek en ontdekten dat buiten zijn, voldoende daglicht krijgen en bewegen gezond is voor mensen met dementie. Ze ontdekten dat mensen met dementie, ook al gaan hun cognitieve vermogens achteruit, wel degelijk nog kunnen leren en zinvolle contacten kunnen onderhouden met anderen.

Ouderen hebben vooral herinneringen aan de ervaringen uit het verleden die met emotie of veel herhaling zijn opgeslagen, zoals jeugdherinneringen, hobby's en werk. Iets nieuws aanleren kan nog steeds, maar verloopt bij mensen met dementie anders. Door de omstandigheden zo optimaal mogelijk te maken, kunnen mensen met dementie bijvoorbeeld de route naar hun woning leren of leren hoe zij de varkens water moeten geven. Het aanleren gaat via het onbewuste geheugen. Vaardigheden slijten in door het vaak samen te doen, heldere instructie te geven en vaardigheden voor te doen. Belangrijk hierbij is om fouten maken tijdens het aanleren te voorkomen. Zo kan iemand de route naar zijn nieuwe woning leren, doordat de verzorgende in het begin heel vaak meeloopt en de bewoner wijst op herkenbare punten, bijvoorbeeld een tuinbeeld of een eigen tuinmeubel bij de voordeur. Handelingen of herinneringen waar iemand even niet bij kan, kunnen door een hint weer naar boven komen. Door gewoon te beginnen met de aardappels te schillen, gebruiken mensen dit als voorbeeld en weten ze ook zelf weer hoe het moet. Verzorgenden moeten de bewoners goed kennen, zodat ze informatie kunnen geven die de bewoner vergeten is. Met een klein beetje informatie komt dan soms het verhaal weer helemaal boven. Iedere bewoner heeft een naambordje op, op de deur van hun kamer en boven hun jashaakje hangt een foto. Ook dit helpt om mensen niet te confronteren met hun haperend geheugen.

Naast inzicht in leren bij dementie is er een ander inzicht dat het zorggerf heeft gevormd. Dat hangt samen met de wereld van evenementen en belevenissen en is wetenschappelijk verankerd in de theorie over gedragsverandering, industrieel ontwerp en 'nudging'. Mensen gedragen zich congruent met de manier waarop de omgeving zich aan hen aandient. Je wordt stil en sereen in een kerk of museum. Je gaat spelen in

een speeltuin. Het zorggerf wil mensen een vakantiegevoel geven en dus ziet de omgeving eruit als een vakantiepark. Daarbij is het zorggerf erop gericht om mensen mee te laten doen. Dat is op deze grote vakantieboerderij tot in detail doorgevoerd. Zo staan er fruitbomen met appels en peren en struiken met frambozen en bramen. Het nodigt uit tot een praatje, je kunt kijken hoe het rijpt, het verleidt tot samen de vruchten plukken. Deze kun je dan weer samen schoonmaken en opeten.

Het vertaalt zich ook in het gedrag van de verzorgers. Als je mensen in beweging wilt krijgen, dan moet je niet vragen: "Zou u nu wat willen doen?" De kans is groot dat er geen antwoord komt, of een negatief antwoord, omdat mensen met dementie zelf geen initiatief kunnen nemen en daar vaak soms ook geen zin in hebben. Het werkt wel als het gewoon wordt aangekondigd, aantrekkelijk gemaakt en vootgedaan. Verzorgenden staan dus op en zeggen: "Kom op, we gaan nu naar de pasgeboren lammetjes kijken!". Daarbij worden mensen niet betutteld. Je kan wel iemand aanbieden om te helpen naar de WC te lopen, maar je zegt niet: "Zullen we nu even naar de WC gaan?", tenzij je echt van plan bent om samen te gaan plassen.

Fundament: De beste zorg voor dementerende ouderen

De combinatie tussen de inzichten in de manier waarop het brein werkt bij dementie en hoe de omgeving kan worden gebruikt om te activeren, vormen de opzet en de visie van het zorggerf in Putten. Die visie is liefdevol vertaald tot in laatste details. Die details hoeven op het zorggerf nooit spick and span te zijn. Als iets nog niet af is, nodigt dat uit om mee te helpen het verder in te richten en schoon te maken. Dat creëert weer

activiteit en eigenaarschap bij de bewoners en nieuwe verantwoordelijkheden en herinneringen. In de visie van zorggerf staan de behoefte en activatie van de mensen met dementie centraal. De bewoners en bezoekers bepalen grotendeels zelf wat ze doen en waar ze heen gaan. Tegelijkertijd nodigt alles uit om aan de slag te blijven. De bewoners en bezoekers blijven daardoor in beweging en komen veel buiten. Dat maakt mensen gezond en gelukkig, ze hebben plezier en behouden hun waardigheid.

Essentie

Mensen met dementie zijn gelukkiger en meer ontspannen als ze de vrijheid krijgen om hun leven zelf vorm te geven en zelf te bepalen wat ze dagelijks doen. Dat is de waarde die het zorggerf heeft voor bewoners en de bezoekers van de dagbehandeling. Bezoek en ondersteuning van de familie is hierbij meer dan welkom. Het zorggerf heeft daarvoor alle mogelijkheden. De dieren in de wei en de stallen zijn voor de bewoners en bezoekers even leuk als voor de kleinkinderen. Op het terrein staat ook een prachtig liedjes- en verhalenhuisje: een soort blokhut die je aantreft in een sprookjesbos. Tijdens een doordeweekse dag lopen veelvuldig familieleden binnen op het zorggerf. Sommige familieleden kondigen het bezoek aan via Familienet, een beveiligde interactieve online omgeving. Familienet wordt ook gebruikt om foto's van activiteiten te delen met familieleden en medewerkers.

Hoger doel

Het hogere doel van het zorggerf ligt in de waardigheid van de bewoners en bezoekers. Mensen die bewegingsvrijheid hebben en actief blijven, zijn gelukkiger en meer ontspannen, blijven zichzelf en komen tot hun recht. Dat is het belangrijkste uitgangspunt van het zorggerf: geen hooggestemd ideaal, centraal staat juist het

praktische leven van alledag, de persoonlijkheid van de bezoekers en bewoners, en de sociale contacten. De natuurlijke, pragmatische manier van werken doet recht aan de continuïteit van het leven van de bewoners en bezoekers. Daarbij verandert ook het perspectief op dagbesteding voor bezoekers en de activiteiten van de bewoners. Meehelpen aan praktische klusjes is geen tijdverdrijf maar nuttig werk. Deze klusjes worden ingebouwd in het dagelijkse patroon, zoals een vaste ronde langs de dieren om ze te voeren. Het vuilnis wegbrengen, aardappelen schillen of afwassen sla je niet een dagje over, want het is jouw verantwoordelijkheid. Dat soort werk geeft zin en nut aan het leven, je hebt een rol, je bent niet afgeschreven, niet overbodig.

Uitgangspunten

Het vertrekpunt van het zorggerf is kwalitatief hoogwaardige zorg. De belangrijkste uitgangspunten daarvoor zijn ruimte, regelmaat, sociale activiteit, nuttig werk, gezond eten, beweging, buitenlucht en begeleiding. Bewoners en bezoekers vormen met de medewerkers en andere begeleiders een gemeenschap; ze worden liefdevol en met empathie begeleid en doen veel samen. Ze hebben ieder een kleine woning en brengen veel tijd door in de grotere, gezamenlijke huiskamer per hofje, of – als ze meer rust willen – in een kleinere huiskamer. Actieve bewoners gaan naar buiten of werken in de woonkeuken. Passieve bewoners maken het ritme van de dag mee vanuit hun stoel en participeren zo op hun eigen manier. De bewoners eten op gezette tijden, niet volgens een strak schema, wel met regelmaat. Dat doen ze in groepen, afhankelijk van hun voorkeur en gewoonte: in de keuken en aan tafel in de grote huiskamer wat grotere groepen, aan tafel in de kleine huiskamer een wat kleinere groep. Na het eten doen de bewoners nog een spelletje of maken ze een avondwandeling. Daarna gaan ze naar bed. Vaak zijn ze dan moe na een dag vol activiteiten en beweging.

Ambitie

De ambitie van het zorgerf ligt in het verlengde van de uitgangspunten. René en Yvonne van der Leest zijn bevlogen professionals. Zij willen het werken in de zorg leuk maken door betere resultaten te boeken. Het doel is hoogwaardige, belevingsgerichte zorg waarmee mensen zo lang en gelukkig mogelijk een vitaal leven kunnen leven. Door mensen te laten participeren en zo veel mogelijk in beweging te brengen en te houden, blijven ze vitaal, ook als ze te kampen hebben met de gevolgen van dementie en lichamelijke slijtage.

Belofte

Als je jezelf kunt blijven in menselijke waardigheid en je nuttig voelt, ondanks afnemende cognitieve vermogens, dan heb je een relatief gelukkig en rustig levenseinde. Die belofte doet het zorgerf. Het houdt in dat je als bezoeker van het Buiten-Land uit de dagbehandeling kunt doorstromen naar een woning in een van de drie hofjes van het Buiten-Verblijf. Bewoners hoeven dan niet meer te verhuizen naar een zwaarder verpleeghuis of hospice. Ze kunnen hun laatste jaren in hun eigen woning met begeleiding doorbrengen in een prettige sfeer. Ze voelen zich onderdeel van een gemeenschap en kunnen hier naar hun mogelijkheden nog een waardevolle bijdrage aan leveren.

Kernwaarden

De belangrijkste waarden van het zorgerf zijn vrijheid, vitaliteit en eigenheid. De medewerkers op het Buiten-Land en Buiten-Verblijf handelen met een grote professionele vrijheid, waarbij het vooral belangrijk is dat hun gedrag aansluit bij de omgeving en filosofie. Binnen de kaders

van een zorgplan handelen de verzorgenden, verpleegkundigen en stagiaires naar eigen inzicht. Dat doen ze altijd met respect voor de eigen inbreng en privacy van bewoners; de filosofie is dat dit vanzelf gaat, omdat medewerkers die worden aangetrokken en geselecteerd door zorgerf, de intrinsieke behoefte hebben de ouderen een plezierige oude dag bezorgen. Zo krijgen bewoners meer bewegingsvrijheid en ervaren ze een grote autonomie. Het gaat als vanzelf als de basis op orde is en er een omgeving is waarin alle mogelijkheden op een natuurlijk wijze besloten liggen.

De begeleiding van de bewoners en bezoekers is gebaseerd op een grote belangstelling voor de bewoners zelf. De betrokkenheid van de medewerkers bij de bewoners en bezoekers is diep; de medewerkers stellen zich dienstbaar op naar de bewoners. Als bewoners hulp nodig hebben, nemen zij over of vullen zij aan; als iemand iets nog zelf kan, is hun houding stimulerend. Ze werken op een vaste groep en kennen de mensen goed. Zo kunnen ze bijvoorbeeld in gesprek gaan over belangrijke levensmomenten die mensen nog aan het verwerken zijn. Ze gebruiken ook lievelingsliedjes om gevoelens en herinneringen op te roepen. Voor de bewoners zijn ze een vertrouwd gezicht. Voor mensen die snel verward raken, is dit erg waardevol. Steeds nieuwe gezichten zien, maakt het leven nog verwarrender. Doordat medewerkers zich dienstbaar opstellen en zelf het goede voorbeeld geven, hebben bewoners ook de neiging mee te helpen: ze willen graag meedoen aan de dagelijkse routines, zoals koken en schoonmaken, ook als ze het initiatief daartoe zelf niet meer kunnen nemen.

De verzorgers nemen verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen in de dagbehandeling of op het hofje en helpen elkaar. Daardoor bieden medewerkers de bezoekers en bewoners geborgenheid. Zij voelen zich veilig en hebben het naar hun zin op het zorgerf. Omdat ze zelf worden

uitgedaagd ook verantwoordelijkheid te nemen en te dragen, corrigeren ze zichzelf en elkaar bij onrust en conflicten. Bewoners en bezoekers zijn betrokken op elkaar en op de medewerkers. Juist die geborgenheid geeft bezoekers en bewoners vrijheid. Ze kunnen altijd naar buiten of naar hun woning: deuren en hekken zijn niet afgesloten. Als het nodig is kan gebruik worden gemaakt van domotica. Zo gaat er via een GPS-tracker bijvoorbeeld een signaal af als de bewoner het hek passeert of het terrein afloopt. Dan begeleiden medewerkers de bewoner of bezoeker weer naar hun thuisbasis, op een manier die aansluit bij de beleving van de bewoners. Bijvoorbeeld door om hulp te vragen: 'Kom je mee, Jaap? We moeten rabarber snijden. Wil jij de bak dragen?'

De medewerkers moeten zo nauw mogelijk aansluiten bij de behoeften en gewoonten van bezoekers en bewoners. Het rolpatroon is even traditioneel als het eerdere leven. De mannen rommelen vaker buiten en dragen het hout over het terrein voor het kampvuur en de open haard. Dat vuur zou je vanwege veiligheidsprotocollen wellicht niet verwachten bij de zorg voor mensen met dementie, maar het gaat heel goed. Bovendien is vuur lekker om je aan te warmen en om naar te kijken. En het vergt inspanning om het vuur brandende te houden. Naast het zelf doen, kijken mannen graag mee en geven commentaar als iemand anders dit doet – dat is prima, meekijken is ook 'actief zijn'. De vrouwen helpen vaak mee in de keuken en het huishouden. Ada, die gewend is veel in het huishouden te doen, pakt bijvoorbeeld graag huishoudelijke klusjes op: salade maken, afdrogen, eieren rapen en sorteren. Marrie, die gewend is om 's middags een dutje te doen, wordt na de lunch naar bed gebracht. Langzaam slijten nieuwe gewoonten en routines in. Daarmee gaat het leven zo veel mogelijk door op de manier zoals dit was vóór bewoners op het zorggerf kwamen.

Kernkwaliteiten

Om de beloften en waarden van het zorggerf te kunnen waarmaken, moeten René en Yvonne als ondernemers een aantal kwaliteiten hebben. Ze moeten realistisch zijn over de mogelijkheden die de bezoekers en bewoners hebben. Aan de andere kant moeten ze flexibel zijn om de omstandigheden aan te passen aan de wensen en behoeften van de bezoekers en bewoners. Als ondernemers moeten ze samenwerkingspartners meenemen in de visie van het zorggerf. Daarnaast is het belangrijk altijd weer nieuwe uitdagingen aan te gaan. Zo biedt het zorggerf sinds kort behandelingen aan door een paardencoach en holistisch masseur. Het zorggerf is koploper en vernieuwer.

Ook de medewerkers moeten een aantal kwaliteiten hebben. Op die eigenschappen worden medewerkers geselecteerd: ze zijn empathisch en verzorgen de bezoekers en bewoners graag, met grote deskundigheid, met oog voor detail en met respect voor eigenheid en privacy. De medewerkers moeten uitstekende communicatieve vaardigheden hebben, stabiel zijn en veel positieve energie uitstralen om bewoners en bezoekers te begeleiden en hun leven plezierig te maken.

Je gedijt het best op het zorggerf als je een buitenmens bent en van dieren houdt. Veel bewoners komen van de Veluwe of uit de Vallei en zijn hun hele leven veel buiten geweest; de gang van zaken op het zorggerf sluit aan bij hun leefwereld. De ervaring leert dat ook bewoners en bezoekers uit bijvoorbeeld een stadse omgeving zich prima vermaken op het zorggerf en de plek gaan waarderen. Bewoners moeten ook in de groep passen: het zorggerf heeft een open karakter. Als mensen ondanks de hulpmiddelen, zoals een dwaalsensor, vaak dwalen, zich blijven verzetten tegen wonen op het zorggerf of

aanhoudend agressief gedrag vertonen, zijn ze minder geschikt om in het hofje te blijven wonen. In de praktijk gebeurt dat bijna niet, omdat vele mensen zich uiteindelijk thuis voelen op het zorggerf. Ongeveer tachtig procent van de ouderen met dementie woont hier in een voor hen geschikte omgeving. Dat komt mede omdat mensen minder op elkaars huid zitten en hun energie op een andere manier kwijt kunnen. Ook is er aandacht voor wat belangrijk is voor bewoners en wat aansluit bij hun gevoelens. Dit voorkomt problemen met bewoners die agressief zijn, ruziemaken en of door hun gedrag binnen hun omgeving voor een onveilig gevoel zorgen.

Bewijs

Uit de ervaringen van bezoekers en bewoners blijkt dat het zorggerf de belofte waarmaakt van een gelukkiger en meer ontspannen leven. De bezoekers kunnen langer zelfstandig blijven wonen doordat ze langer actief blijven. Ook als ze eenmaal op het zorggerf wonen, blijven de bewoners actief en betrokken, geleid door het levensritme van de dag. Daardoor slapen mensen beter en dwalen ze minder.

De extra activiteit en participatie overdag zie je ook terug in het medicijngebruik. In veel zorginstellingen bewegen bewoners minder en doen ze minder mee. Daardoor verbruiken ze minder energie. Vaak zitten ze de hele dag in een warme, prikkelarme huiskamer. Ze dommelen veel, waardoor het dag- en nachtritme verstoord raakt. Dit levert problemen op met inslapen en zorgt voor onrust 's nachts. Vaak wordt dit dan weer 'opgelost' met kalmeringstabletten en slaapmiddelen.

Beweging en meedoen hebben ook invloed op de conditie. In veel zorginstellingen gaan mensen met dementie de eerste weken hard

achteruit. Natuurlijk, ze zijn oud, maar dementie is niet in de eerste plaats een lichamelijke kwaal, die achteruitgang zou niet hoeven. Doordat in zorggerf meer wordt bewogen, blijft de spierkracht, lenigheid en de lichamelijke balans behouden. Het erf is een plek met allerlei oneffenheden. Een groter risico? Nee, de bewoners zijn het gewend en vallen juist minder vaak. En zeker zo belangrijk: als ze vallen breken ze minder omdat hun botten niet zo broos zijn. Omdat ze in een betere conditie zijn, kunnen ze ook meer. Er zijn minder problemen, zoals doorliggen met de bijbehorende moeilijke en arbeidsintensieve huid- en wondverzorging. Daarbij hoeven mensen minder te worden getild en geholpen, wat het fysieke werk voor de verzorgers weer minder zwaar maakt.

Het resultaat voor de gezondheid zie je ook letterlijk. Als je op het zorggerf rondloopt en om je heen kijkt, krijg je niet meteen het gevoel dat de mensen erg zorgbehoevend zijn, terwijl hier dezelfde mensen wonen als in een gemiddelde zorginstelling voor mensen met dementie. Het lijkt erop dat mensen ook langer leven: waar mensen in een gemiddelde zorginstelling vaak al na ongeveer een jaar overlijden, lijkt die periode hier twee keer zo lang. De periode dat bewoners vervolgens aan bed gekluisterd zijn op het eind is lijkt ook korter dan in een verpleeghuis of hospice: vaak één of twee weken voor het onvermijdelijke levenseinde.

De hoge kwaliteit van zorg en begeleiding vertaalt zich in hoge tevredenheid van de bezoekers en bewoners en hun naasten. Het zorggerf kreeg bij het eigen tevredenheidsonderzoek hoge rapportcijfers: de locatie was goed voor een 9. Ook de score op Zorgkaart Nederland is hoog: de zorg krijgt in 36 beoordelingen een 8.8. In de klantverhalen en beoordelingen benadrukken verwijzers steeds de kernwaarden van het zorggerf: autonomie, bewegingsvrijheid, levendige omgeving met veel activiteiten en empathie en geborgenheid.

De onderneming: zelfstandig wonen in een hofje met intensieve begeleiding en zorg

Regionale markt voor verzorging bij dementie

Positie

Het zorgerf positioneert zich als een regionale zorgaanbieder. Yvonne en René van der Leest kozen als ondernemers bewust voor het platteland; hun woning in de Arkemheen, een polder bij Nijkerk, vormde de kiem van het zorgerf. De tweede locatie op het Veenhuizerveld bij Huinen is ook om die reden gekozen. De medewerkers komen uit de regio: uit Nijkerk, Nijkerkerveen, Putten of Hooglanderveen. Het zorgerf werkt samen met de regionale zorgaanbieders Norschoten en Beweging 3.0.

De waarden en de kernkwaliteiten van het zorgerf sluiten aan bij de regionale waarden van gemeenschapszin en burenhulp. Het zorgerf heeft geen religieuze identiteit, maar veel medewerkers, bewoners en bezoekers uit de regio zijn gelovig. De rustige en vreedzame sfeer, waarin iedereen een glimlach op het gezicht heeft, past bij de contemplatie en onderlinge zorgzaamheid van een geloofsgemeenschap. Begeleiders, bewoners en bezoekers beginnen en sluiten maaltijden af met een korte stilte of met gebed. Bewoners kunnen zondags op het zorgerf in een huiskamer samenkomen om samen op tv een kerkdienst te kijken en er zijn goede contacten met de kerken in de regio. Ook komt een geestelijk verzorger en dominee regelmatig langs.

Concurrentie

Er zijn in de regio kleinschalige zorgboerderijen die werken vanuit dezelfde waarden en uitgangspunten. Vaak zijn die gericht op mensen met een beperking of een psychiatrische ziekte. Voor mensen met dementie biedt in Putten alleen Hove Ruimzicht dagbehandeling. Daarnaast bieden de reguliere zorgaanbieders dagbehandeling aan: Zorggroep Noordwest-Veluwe in de woonzorgcentra Elim en De Schauw en Norschoten op locatie Putten. In de woonzorgcentra Elim en De Schauw biedt zorggroep Noordwest-Veluwe ook kleine woongroepen voor ouderen met dementie die intensieve verpleging en verzorging nodig hebben. Beide locaties hebben drie groepen. Bij Norschoten kunnen ouderen met dementie zelfstandig wonen met zorg aan huis, locatie Putten heeft 32 appartementen. In Ermelo is onlangs een vestiging van de Herbergier geopend, een zorgconcept waarin twee ondernemers in zestien woningen verblijf bieden aan mensen met dementie.

Doelgroep

Het zorgerf is bedoeld voor mensen die een zorgbehoefte hebben als gevolg van dementie. Het gaat vooral om mensen uit de regio. Als er plaats is, kunnen ook mensen 'van buiten' hier terecht. Dagelijkse bezoekers van het Buiten-Land hebben vaak een indicatie voor dagbehandeling van de gemeente, vanuit de Wmo. Vergrijzing en dementie maken alle zorg zwaarder, dat geldt hier ook. In de praktijk hebben veel bezoekers zwaardere zorg nodig dan is voorzien en wordt vergoed. Het budget is toereikend voor één verzorger op acht mensen, terwijl het hier eerder gaat om één op zes. Dat wordt nu nog goedge maakt doordat er ook mensen zijn met een hogere vergoeding voor overbruggingszorg vanuit de Wet langdurige zorg (WLZ). Die budgetten worden nu samengevoegd. Zolang de optelsom voldoende is, is er geen probleem. Het is wel

voer voor discussies met de gemeenten die het toch al moeilijk hebben om uit te komen met de budgetten voor het sociaal domein.

De bewoners van de hofjes op het Buiten-Verblijf hebben een indicatie voor beschermd wonen met intensieve dementiezorg (zorgzwaartepakket 5 Verpleging en Verzorging). Deze indicatie geeft recht op vergoeding vanuit de Wet langdurige zorg. Mensen die op het zorgerf komen, zijn alleenstaand of komen zonder partner. Ze kunnen niet meer thuis functioneren zonder professionele zorg; vaak ondervinden zij al langere tijd de gevolgen van dementie. Zelfstandig wonen zonder hulp gaat niet meer, de zorg is vaak te zwaar voor de naaste familieleden. Ze zijn dan aangewezen op een zorgvoorziening. Vaak willen ouderen met dementie niet naar een dagopvang of verpleeghuis. Het helpt als ze Buiten-Land of Buiten-Verblijf leren kennen, maar ook wonen op het zorgerf betekent voor de meeste mensen dat ze een drempel over moeten.

Klantinzicht

Op het zorgerf vinden bezoekers en bewoners een invulling van hun dag die aansluit bij hun leefwereld. Veelal komen ze van de boerderij of uit dorp uit de buurt en herkennen ze de omgeving. Ze zijn gewend aan de dieren die rondlopen op het zorgerf. Het zijn oude bekende rassen, zoals blaarkopkoeien en lakenvelders en bekende boerderijdieren met een hoge aaibaarheidsfactor. Denk bijvoorbeeld aan kippen, varkens, konijnen en paarden. Mensen kennen deze dieren vanaf hun jeugd. Ze kennen ook de bomen en planten, ze weten wat werken in de moestuin is en houden ervan om buiten te zijn, met hun handen in de aarde. Ze herkennen het eten – Hollandse pot met groenten uit eigen tuin en vlees van eigen dieren – en de gebruiken en gewoontes van de streek.

Waarde voor de bewoners

Wat krijg ik?

Bezoekers van de dagbesteding krijgen dagelijks verblijf op het erf met begeleiding van activiteiten en dagtaken. Ze krijgen maaltijden en maken gebruik van de diensten en voorzieningen in het Landhuus, zoals de kapper, pedicure, tandarts, therapeuten, paardencoach en bewegingsagoog. Bewoners hebben een eigen kamer, met gebruik van sanitair en pantry, verblijf in de woonkeuken of een gezamenlijke huiskamer van hun hof, en begeleiding bij hun dagelijkse bezigheden.

Hoe krijg ik het?

De bezoekers worden na een intake ingedeeld in een groep op de dagbesteding. De bezoekers worden een of meer dagen per week thuis opgehaald en naar het zorgerf gebracht, met eigen vervoer of een taxi, en na de maaltijd weer thuisgebracht. De bewoners huren een eigen kamer, met toiletruimte, in een hof van

zestien woningen. De woningen zijn ingedeeld in vijf clusters van drie woningen met een gezamenlijke douche en pantry. Elk hofje heeft een hofhuis: een gemeenschappelijk gebouw met woonkamers, woonkeuken en kantoorruimte en één woning voor een bewoner.

Wat voel ik erbij?

Het zorgerf voelt voor bezoekers en bewoners als een dagje uit op een vakantiepark. Ze doen waar ze zin in hebben, onderhouden veel sociale contacten en hebben contact met dieren. Ze komen in beweging door activiteiten en leven mee in het ritme van de dag. Dat geeft mensen het gevoel dat ze nuttig zijn. Het geeft ze eigenwaarde, ondanks de problemen die ze ondervinden door hun dementie. Mensen komen er tot zichzelf, daarvoor vinden ze rust en voelen ze zich zekerder.

Prijs: wat kost het?

Bezoekers die vanuit de Wmo gebruikmaken van de dagbesteding, betalen een tarief dat wordt vastgesteld en geïnd door het Centraal Administratie Kantoor (CAK). Het CAK verzorgt de wettelijke en administratieve taken op het gebied van zorg en welzijn voor het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het bedrag is nooit meer dan € 17,50 per vier weken. Bewoners betalen voor een woning op Zorgerf Buiten-Verblijf € 890,- aan huur en servicekosten per maand. Mensen die dit niet kunnen betalen, kunnen aanspraak maken op een solidariteitsfonds. Voor de verzorging en begeleiding betalen de bewoners een eigen bijdrage afhankelijk van het inkomen van minimaal € 164,20 en maximaal € 861,80 per maand.

Moeite: wat moet ik ervoor doen?

Een naaste of verwijzer kan iemand met dementie rechtstreeks aanmelden. Ze kunnen met familie een bezoek brengen aan het zorgerf en bespreken of het een geschikte plek is om de dag door te brengen of te wonen. Bezoekers hebben voor vergoeding uit de Wmo een indicatie van de gemeente nodig. Daarvoor moeten ze een keukentafelgesprek voeren met een ambtenaar. Bewoners die de zorg op het Buiten-Verblijf vergoed krijgen, moeten een indicatie hebben van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Het CIZ stelt vast op welke verzorging iemand recht heeft. Daarvoor is een aanvraag nodig en vaak een gesprek met een vertegenwoordiger van het zorgkantoor.

Als mensen eenmaal op het zorgerf verblijven of wonen, raken ze vertrouwd met de dagelijkse gang van zaken. Patronen slijten in. Mensen met dementie kunnen niet meer leren via het bewuste geheugen, maar begeleiders kunnen bezoekers en bewoners wel alledaagse taken zelfstandig laten uitvoeren door middel van foutloos leren. Dat gebeurt door de taak stap voor stap uit te leggen, voor te doen en te herhalen. Het maken van fouten wordt zoveel mogelijk voorkomen, zonder dat dit leidt tot correcties van de bewoner of bezoeker. De begeleiders sturen min of meer onzichtbaar bij. Zo wordt de taak geautomatiseerd, het ritme slijt in. Een mooi voorbeeld is het opbergen van eieren. Een medewerker raapt de eieren in de eigen kippenren en brengt deze naar de keuken. De medewerker vraagt een van de bewoners de eieren schoon te maken en in een doosje te doen. De bewoner doet de eieren niet in de doos, maar in een schaal. Een medewerker legt uit dat het ei in de doos moet en doet voor hoe het moet: ze legt het ei in de doos. De bewoner doet het direct na, maar legt het derde ei in de deksel van de doos. De medewerker zegt dat de eieren in de vakjes moeten, doet het

voor met het derde ei: in de vakjes. De bewoner maakt de vakjes daarna keurig vol.

Risico: hoe onzeker is het?

Er is vaak niet meteen plek voor bezoekers of bewoners op het zorgref; er zijn 48 woningen en zestig plaatsen dagopvang voor ongeveer honderd bezoekers. Voor tachtig procent van de mensen met dementie is het zorgref een geschikte omgeving. De grootste groep mensen met dementie gedijt goed bij een levendige en vrije omgeving, omdat zij door de dementie steeds minder initiatief nemen. Een kleinere groep mensen is juist zeer prikkelgevoelig en heeft een zeer rustige, prikkelarmere omgeving nodig. Deze kleine groep kan niet op het zorgref komen of blijven. Een gesloten omgeving met weinig en hele gedoseerde prikkels past dan beter.

Levering: er is altijd meer vraag dan aanbod naar plekken voor bewoners en bezoekers

Marketing en verkoop

Het zorgref hoeft geen reclame te maken. Mensen vinden het Buiten-Land en het Buiten-Verblijf doordat mensen er elkaar over vertellen en via doorverwijzers, zoals huisartsen en wijkverpleegkundigen. Door de samenwerking met reguliere zorgaanbieders, de vernieuwende aanpak, de gedegen methode en tevreden medewerkers groeit de aantrekkingskracht van het zorgref. Familie en medewerkers vertellen enthousiaste verhalen. Huisartsen, thuiszorgmedewerkers en cliëntbegeleiders

verwijzen mensen graag door omdat ze positieve resultaten verwachten. Het zorgref krijgt nu ook veel aandacht in de media, waardoor ook mensen 'van buiten' het weten te vinden. Omdat het zorgref een integraal zorgconcept is, is het moeilijk de ervaring en beleving goed over te brengen in de media. Belangstellenden vinden meer informatie op de website. Die is sober en zakelijk en sterk gericht op ervaringen van de bezoekers en bewoners; via blogs worden klantverhalen gedeeld. De voorbeelden zijn concreet en positief en benadrukken de kernwaarden van het zorgref.

Het gevoel van vrijheid, geborgenheid en vakantiegeluk dat het zorgref oproept, is vooral goed te ervaren met een bezoek. Bovendien zijn de toekomstige bezoekers en bewoners door hun dementie vaak niet goed in staat cognitief informatie te verwerken. Daarom nodigt het zorgref belangstellenden uit om kennis te komen maken. In persoonlijk contact kunnen de ondernemers hun behoeften goed inschatten en de reacties zien, waardoor ze een goede selectie kunnen maken.

Klantcontact en diensten

Activiteitenbegeleiders begeleiden de bezoekers van de dagbesteding. Ze gaan met de bezoekers aan de slag in de tuin, verzorgen de dieren, doen groepsactiviteiten in het Landhuus en gaan met bezoekers op stap. De activiteitenbegeleiders zijn vaste medewerkers die de bezoekers persoonlijk kennen, veel aandacht geven en bij de activiteiten zoveel mogelijk inspelen op hun persoonlijke voorkeuren, zodat ook dit het gevoel van vrijheid ondersteunt. Ze worden geholpen door vrijwilligers.

De bewoners van de hofjes krijgen intensieve begeleiding van vaste teams, waar nodig aangevuld met vaste invalkrachten. De medewerkers werken op het eigen hofje en in een eigen team, zodat ze elkaar en de bewoners goed

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
nachtdienst 1							verzorgende 1							verzorgende 3							nacht			
nachtdienst 2							verzorgende 2							verzorgende 4							nacht			
							gastvrouw 1							gastvrouw 2										
							extra hulp																	
							verzorgende 5							verzorgende 7										
							verzorgende 6							verzorgende 8										
							gastvrouw 3							gastvrouw 4										
							extra hulp																	
							verzorgende 9							verzorgende 10										
							verzorgende 11							verzorgende 12										
							gastvrouw 5							gastvrouw 6										

kennen. Op elk hofje begint de dag om 7.00 uur met één verzorgende, om 7.30 uur komt een tweede verzorgende. Voor de verzorging in de ochtend is er één extra begeleider, deze werkt van 7.45 tot 10.45 uur. Om 8.00 uur komt de gastvrouw. Zij werkt mee in het team, verzorgt de maaltijden en regelt het bezoek. De gastvrouw speelt een belangrijke rol om het gezellig te maken en samen activiteiten te ondernemen. Deze mensen komen vaak niet uit de zorg, maar eerder uit dienstverlenende en gastvrije beroepen.

In de middag en avond komt er een nieuw team: om 14.45 uur draagt de eerste verzorgende het werk over aan een collega die tot 22.45 uur werkt. Om 15.00 uur wisselt de gastvrouw, haar opvolger werkt tot 22.00 uur. Om 15.15 uur draagt de tweede verzorgende de dienst over aan een nieuwe collega. Deze dienst loopt tot 23.15 uur. Als de bewoners rond 22.00 uur in bed liggen, komen er twee verzorgenden voor de nachtdienst, van 23.00 uur tot 7.00 uur de volgende morgen. Zij houden alle woningen op het zorgref in de gaten vanuit één hofje.

Naast de vaste begeleiders ondersteunen ook stagiaires het team. Iedereen in het team doet in principe hetzelfde werk: de stagiaires begeleiden ook bewoners, de verzorgenden maken ook toiletten schoon. Daarnaast zijn veel vrijwilligers actief, bijvoorbeeld om mee te doen met activiteiten op het hofje, de taxi te besturen of samen in de tuin te werken. Bewoners helpen graag mee in het huishouden. Het intensificeert de contacten tussen bewoners en medewerkers, het is het belangrijkste onderdeel van het dagelijks leven op het hofje. Samen wordt het werk lichter, ondertussen is er veel ruimte voor persoonlijke aandacht.

Naast de vaste begeleiders woont op het erf ook een beheerdersechtpaar. Zij werkt in het Landhuus, hij doet alle voorkomende werkzaamheden op het erf en in de woningen. Hij is de technische man, voert kleine reparaties uit en doet zwaar werk in de tuin en stallen. Vrijwilligers ondersteunen de beheerder in de techniek: zo heeft het zorgref een vrijwilliger die het terrein mooier maakt, bijvoorbeeld met een zelfgebouwde schommelbank of een verhalenhut. In totaal heeft het zorgref negentig medewerkers, in dienst bij partner Beweging 3.0. Op het zorgref werken zeventig vrijwilligers. Per dag zijn rond de

veertig professionals en vrijwilligers aan de slag met bezoekers en bewoners. Er is één coördinator voor de dagbehandeling en één coördinator voor het wonen. De coördinatoren en ondernemers Yvonne en René van der Leest selecteren deze medewerkers. Ze voldoen daardoor aan de eisen die het zorgverf stelt: in hun contacten met de bewoners en bezoekers moeten de begeleiders gestalte geven aan de kernwaarden van het zorgverf en deze uitdragen. Alleen zo kan het zorgverf de belofte van goede zorg waarmaken.

Operatie: Slimme oplossingen die goed werken en kosten besparen.

Productie en technologie

Het zorgverf ligt op een voormalig recreatieterrein. Dit leidde tot problemen, de gemeente Putten deed alles om permanente bewoning te voorkomen. Het terrein heeft een herbestemming van de gemeente gekregen van recreatie naar zorg en maatschappelijke bestemming. Hiermee werd ruimte geboden aan het zorgverf. De grond is meer waard geworden. De gemeente Putten heeft zo een belangrijke impuls gegeven om zorgverf mogelijk te maken, ook omdat de gemeente geloofde in de maatschappelijke relevantie. De dagopvang is gevestigd in een gerenoveerde woning en een schuur, daarnaast ligt de grote moestuin. Er staan stallen voor de dieren: koeien en varkens aan de ene, paarden aan de andere kant. Tussen de stallen ligt het Landhuus, een gemeenschappelijke ruimte waar activiteiten plaatsvinden en gegeten kan worden. Daarnaast is het Landhuus een dienstencentrum voor de kapper, de pedicure en stafvergaderingen.

De houten woningen zijn gebouwd in drie hofjes van vijftien woningen rond een eigen binnentuin met bloemen, kruiden en groenten. Bij elk hofje hoort een kippenren. Elke woning heeft een eigen toilet met wastafel, geen keuken of douche. Op drie woningen is een portaal met pantry en douche. De meeste bewoners hebben hulp nodig bij het douchen, het is dan financieel efficiënt die meters te delen. De woningen zijn comfortabel, maar sober uitgevoerd.

Het Buiten-Verblijf is zo ontworpen dat mensen veel samen buiten zijn. De vierkante meters zijn daarom ook dáár te vinden. Dit stimuleert mensen elkaar op te zoeken, dit past bij de natuurlijke neiging van mensen om zich in groepjes te bewegen. Bij elkaar vinden ze veiligheid, warmte en geborgenheid. Elk hofje heeft naast de gemeenschappelijke binnentuin een hofhuis: een grote centrale ruimte met huiskamers en woonkeuken. Die staat los van de woningen. Bewoners moeten dus elke dag een stukje lopen van hun eigen huis naar het hofhuis. Ook het hofhuis is sober uitgevoerd. De inrichting lijkt meer op een gewoon huis dan op een instelling. Er is bijvoorbeeld geen airconditioning of instellingsapparatuur in de keukens. Dat is huiselijker en goedkoper. De tuinen en huiskamers zijn ingericht met spullen die de bewoners zelf hebben meegenomen. Er staan verschillende stijlen meubels door elkaar, de muur is gevuld van kunst tot kitsch. Dat is goed voor de herkenbaarheid en herinneringen. Doordat het niet allemaal op elkaar lijkt, zien bewoners beter waar ze zijn. De eerste etage biedt algemene ruimtes met zicht op de huiskamers: één bespreekruimte voor overleg met familie en medewerkers en een kantoor voor het zorgteam.

Het centrale huis heeft ruim portaal, waar plaats is voor rollators, rolstoelen en een garderobe. Elke bewoner heeft een eigen haakje met een foto van zichzelf.

Door de sobere uitvoering en de lage acquisitiekosten voor de grond zijn de oorspronkelijke investeringslasten beperkt tot ongeveer € 100.000 per woning. In een verzorgingshuis is dit € 140.000 tot €200.000 per plaats. Het onderhoud is te overzien, ook omdat vrijwilligers en bewoners hieraan meedoen. De huur blijft betaalbaar en bedraagt € 890 per maand. Tegelijkertijd is het zorgverf financieel gezond: het bruto aanvangsrendement bedraagt 11%, de terugverdientijd voor de investering is minder dan twaalf jaar. Het directe rendement op het vastgoed bedraagt bij een exploitatietermijn van vijftien jaar al 7%. Een deel van de winst op het vastgoed kan op termijn worden gebruikt om voorzieningen in de zorg mogelijk te maken of om huurkorting te geven aan mensen met een laag inkomen.

Op het zorgverf kan iedereen vrij rondlopen. Daardoor hebben bezoekers en bewoners voldoende beweging als ze alledaagse taken verrichten. Daarbij komt dat alles zo ontworpen is dat bewoners maximaal moeten lopen. Zo staat het brandhout bewust in de verste uithoek van het terrein en ligt het etensafval een stevige wandeling verwijderd van de dieren die er mee gevoed moeten worden. Er staat een hek om een groot deel van het terrein, toch voelt het niet als gesloten. Het hek wekt de indruk dat het er staat voor de schapen, niet voor de bewoners.

Het terrein mag in de 'filosofie van autonomie' niet compleet afgesloten zijn. Als bewoners meer willen bewegen, staat het hek daarom open, ze kunnen van het terrein af. Deze bewoners krijgen een GPS-tracker mee. De tracker geeft een melding op de telefoon van de begeleiders als de bewoner het hek bij de woning of de ingang van het terrein passeert. In een kaart-app kunnen de begeleiders zien waar de bewoner zich bevindt. Een open terrein blijft natuurlijk een risico. Er is wel eens een bewoner 'van de radar verdwenen' toen de GPS uitviel of geen bereik had. Maar incidenten zijn geen reden om meteen in de stuip te schieten. Altijd wordt in overleg met de familie gezocht naar praktische oplossingen die passen binnen de filosofie. Voor contact met de familie is een app beschikbaar met een eigen netwerk en een agenda waarin bezoeksafspraken worden gemaakt. De begeleiders kunnen zo zien wanneer familieleden langskomen en houden bewoners daarvan op de hoogte. Daarnaast delen begeleiders foto's en video's van bijzondere activiteiten in het hofje of op het zorgverf, zoals de geboorte van lammetjes of gezellige uitjes. Zo blijven familieleden op de hoogte van het leven van bezoekers en bewoners. Ook kunnen ze feedback geven.

Leveranciers en partners

Belangrijke partners op de achtergrond zijn de traditionele zorgaanbieders Beweging 3.0 en Norschoten. Alle professionele medewerkers van het zorgverf zijn in dienst van Beweging 3.0. De behandelaars van Norschoten helpen de bewoners via een persoonlijk zorgplan, waarin de behandelingen en medicatie zijn opgenomen. De specialist ouderengeneeskunde past de medicatie en behandeling aan in overleg met de eerst-verantwoordelijke verzorgende (EVV'er) en familie; de apotheek levert de medicatie en de verzorgenden zien erop toe dat bewoners op de juiste manier hun medicatie innemen.

Voor de alledaagse taken werkt zorgverf samen met gewone leveranciers. De was wordt gedaan door een wasserij, de dagelijkse boodschappen worden geleverd door de plaatselijke supermarkt. In aanvulling op de dagelijkse boodschappen halen de teams regelmatig boodschappen op de markt. Dit is voor een aantal bewoners en bezoekers weer een uitje: ze gaan mee met de bus. De aankopen in de supermarkt en op de markt is beperkt, omdat groenten, eieren en vlees voor de maaltijden vers van het zorgverf zelf komen. Het zorgverf legt ook voorraden aan: in het Landhuis is een magazijn voor brood en een koel- en vriescel voor het vlees van geslachte dieren die het zorgverf gefokt zijn. Op de hofjes is een provisiekast in de woonkeuken, de gastvrouw en de verzorgenden houden dagelijks de voorraad bij.

Waardevol voor alle betrokkenen: hoe actiever, hoe rustiger de oude dag

Het zorgverf biedt al tien jaar ruimte aan bewoners en bezoekers. Het zorgverf is financieel kerngezond, met een vastgoedrendement van meer dan 7 procent en een sluitende zorgexploitatie. Ook de bewoners en bezoekers zijn vitaal; hun naasten zijn tevreden. De medewerkers hebben het naar hun zin, omdat ze worden aangesproken op hun intrinsieke motivatie om mensen goed te verzorgen en gelukkig te maken. Daardoor is het ziekteverzuim met 2 tot 3 procent ongekend laag voor een zorginstelling. Dit zorgt voor een hoge productiviteit, maar ook voor bekende gezichten en dus continuïteit voor de bewoners. Slecht ingewerkte en dure uitzendkrachten hoeven niet te worden ingehuurd. Ook dat bespaart kosten. Kortom: er is hier sprake van

een briljant businessmodel, dat succes heeft door een uitgekiende balans tussen de waarden van bewoners, bezoekers, medewerkers, eigenaars en de maatschappij.

Waarde door bewoners en bezoekers

De hoogste waarde voor bezoekers en bewoners draagt direct bij aan het hogere doel van het zorgverf: mensen komen tot zichzelf doordat ze bijdragen aan de leefgemeenschap. Binnen hun fysieke mogelijkheden werken ze mee door alledaagse taken uit te voeren: van rabarber snijden tot dieren voeren, van eieren rapen tot komkommersalade maken. Waar mogelijk krijgen ze alledaagse taken aangeleerd door foutloos leren. Als dat niet meer kan, volgen mensen toch het ritme van de dag. Mensen met dementie worden dus niet 'afgedankt', maar juist ingezet. Ze zorgen zoveel als ze kunnen voor zichzelf en blijven betrokken bij hun leefgemeenschap. Dat levert een hoge productiviteit op en verlichting van de zorgtaken voor medewerkers, maar geeft ook het leven van de bewoners zin. Het draagt bij aan hun autonomie en vrijheid. Mensen kunnen gaan en staan waar ze willen en voelen zich nuttig, nodig en gewaardeerd. Doordat ze actief zijn, blijven ze lang gelukkig en gezond.

Waarde voor en door medewerkers

Zorgmedewerkers willen vooral goed voor mensen zorgen; het zorgverf stelt ze in staat dit optimaal te doen. Door wetenschappelijke inzichten in de behandeling van dementie toe te passen, door inzet van bewoners bij alledaagse taken en door een goede selectie worden de zorgtaken verlicht. Ook hebben medewerkers bij de begeleiding van bewoners en bezoekers veel ruimte voor persoonlijke aandacht en contact. Dat stelt bewoners en bezoekers op hun gemak en versterkt de onderlinge band.

Doordat bewoners, bezoekers en begeleiders elkaar helpen en samen een leefgemeenschap vormen, nemen medewerkers, bewoners en bezoekers ook gemakkelijk en organisch taken van elkaar over. In feite doen medewerkers allemaal hetzelfde werk. Er is weinig hiërarchie, medewerkers hebben tijd voor elkaar, problemen worden onderling opgelost. Niet alleen de bezoekers en bewoners, ook de medewerkers komen tot hun recht. Ook zij zijn zeer tevreden.

Waarde voor en door de ondernemers

Oprichters René en Yvonne van der Leest zijn de onderneming gestart met inbreng van eigen kapitaal en ruimte, vanuit de wens om kwalitatief hoogwaardige zorg te leveren volgens hun eigen filosofie en gevoel. Ze passen wetenschappelijke kennis toe om mensen met dementie in de praktijk te activeren. Ze investeren veel tijd in het zorggerf, ze kennen de bewoners, de bezoekers, de medewerkers en de dieren. Waar nodig doen ze zelf intakes en selecteren ze hun medewerkers. Ze vormen het hart van het zorggerf, het hart van de gemeenschap.

René en Yvonne halen hun inkomen uit het zorggerf. Het vastgoedbedrijf maakt ook winst, maar de belangrijkste beloning is dat ze direct resultaat zien van hun werk. Wat níet werkt, stoppen ze en wat wél werkt, maken ze groter en beter. Dat levert medewerkers handvatten op voor betere begeleiding en ruimte om te experimenteren. Hier profiteren bewoners en bezoekers van. De zorgondernemers zelf krijgen op deze manier inzicht in kwalitatief hoogwaardige zorg. Dit inzicht delen ze met liefde met professionele en maatschappelijke partners. René en Yvonne willen het zorggerf niet verder uitbreiden om het karakter te behouden, ze streven wel naar bredere toepassing van hun concept.

Waarde voor en door de maatschappij

Die kennis van kwalitatief hoogwaardige zorg voor mensen met dementie zijn ook van waarde voor de maatschappij. In Nederland hebben ruim 280.000 mensen dementie, van wie 80.000 mensen beschermd wonen met intensieve begeleiding. Als gevolg van de dubbele vergrijzing en de babyboom stijgt het aantal mensen met dementie in de toekomst explosief. Naar meer dan een half miljoen mensen in 2040. Tot 2050 zal het aantal verder oplopen naar ruim 620.000 mensen. Om al deze mensen goed te verzorgen en om de zorg betaalbaar te houden, zijn nieuwe vormen van wonen en zorg nodig. Het model van Zorggerf Buiten-Land en Buiten-Verblijf is toepasbaar op andere plaatsen. Omdat de woningen sober en doelmatig zijn gebouwd, en dus goedkoop zijn, kunnen ze ook voor een kortere exploitatietermijn op tijdelijke locaties worden gebouwd. Vooral voor krimpgebieden op het platteland, waar de vraag naar beschermd wonen met intensieve begeleiding tijdelijk is en de grondkosten laag zijn, kan dit model uitkomst bieden.

Lessen van het zorggerf

Om het model van het zorggerf elders toe te passen, is overdraagbare kennis nodig. Daarom is het van belang de belangrijkste conclusies uit de beschrijving van het Buiten-Land en het Buiten-Verblijf te formuleren als lessen. Van die lessen kunnen anderen leren. Zorgondernemers kunnen deze lessen elders toepassen door het model schaalbaar te maken.

Een gezonde omgeving zet mensen in beweging

Voor mensen met dementie moeten de kwaliteit en de grootte van hun woningen aan minimumeisen

voldoen. Uit de ervaringen op het zorggerf blijkt echter dat dit niet het belangrijkste is voor mensen met dementie. Veel belangrijker is bewegingsvrijheid en een actieve en zinvolle rol in een gemeenschap. Als mensen met dementie in beweging komen, kunnen ze een bijdrage leveren aan de gemeenschap. Die participatie geeft hen het gevoel dat ze nuttig zijn en ertoe doen. Bovendien zorgt het voor veel contact met andere bezoekers en bewoners, met medewerkers en met de dieren op het terrein.

Verandering van de omgeving verandert gedrag

Mensen gedragen zich congruent met wat hun omgeving hen vertelt. Als niet alles spick and span is, helpen ze als vanzelf mee met opruimen en verbeteren. Als het hout voor de kachel en het voer voor de dieren op afstand liggen, loop je wat verder. Als iemand druk bezig is met aardappels schillen of boontjes doppen, steek je al gauw een helpende hand uit.

Juist door activiteiten komen mensen tot rust

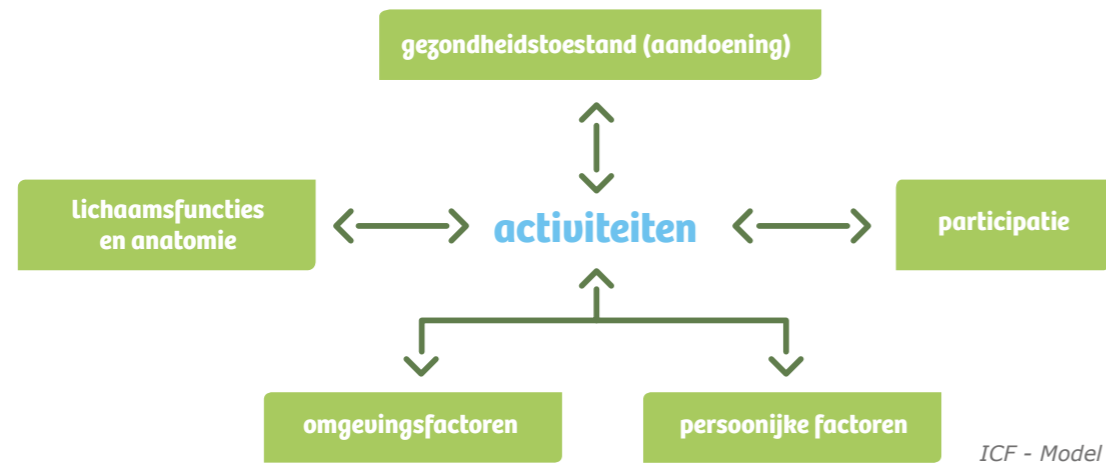
Het zorggerf beïnvloedt de omgevingsfactoren zo dat mensen in beweging komen en blijven. Die activiteit maakt participatie mogelijk binnen de brede gemeenschap van het zorggerf en de beperkte kring van het hofje en de dagopvang. De activiteit heeft ook invloed op de aandoening van bezoekers en bewoners: dementie zal niet verdwijnen, maar mensen komen wel tot rust. Daarmee lijken ruimte en vrijheid ook te helpen om negatieve effecten van dementie te voorkomen, zoals onrust, verwardheid, agressie en conflicten.

Het dagelijks leven kan de zorg overnemen

Het zorggerf laat zien hoe het adagium use it, or lose it werkt en wat bewegen en activatie tijdens de dag kan betekenen voor de gezondheid van mensen met dementie op hoge leeftijd. Door veel meer te doen en aan de slag te blijven blijft het dag-nacht ritme in stand en zijn er minder slaapmiddelen en kalmeringsmiddelen nodig. Door spierkracht, lenigheid en lichaamsbalans te behouden, komen valpartijen minder vaak voor en breken minder mensen hun heup of andere botten. En als ze toch vallen en even op bed moeten liggen, is de kans op doorliggen kleiner. Doordat mensen lang fit en vitaal blijven, wordt het werk voor de verzorgenden lichter. Dat is extra waardevol omdat verzorgers zelf ook vergrijzen. En wellicht is het belangrijkste van dit alles wel dat dit niet alleen een extra levensjaar oplevert, maar dat dit ook een gelukkig jaar is in relatief goede gezondheid.

Vrijheid vergt continue aandacht.

De belangrijkste voorwaarde voor een actief leven is bewegingsvrijheid. Die vrijheid geeft bewoners en bezoekers autonomie. Het houdt in dat bewoners kunnen doen waar ze zelf zin in hebben. Dat kan alleen als er voldoende waarborgen zijn voor de veiligheid van bewoners. Bewegingsvrijheid vergt dus intensieve begeleiding en continu toezicht. Het vereist ook dat familie, ondernemers en medewerkers goed overleggen over veiligheid en aanvaardbare risico's en tegelijkertijd niet doorslaan bij incidenten.

Houd rekening met de mogelijkheden van mensen.

Daarbij is het van belang rekening te houden met persoonlijke factoren. De ondernemers en de medewerkers van het zorgf zijn erop getraind de mogelijkheden van de bewoners en bezoekers goed in te schatten. Mensen met dementie zijn beperkt in cognitieve en vaak ook in lichamelijke functies. Ze kunnen dus niet alles aan, maar vaak meer dan anderen en ook zij zelf denken. De wisselwerking tussen omgevingsfactoren en

persoonlijke factoren bepaalt wat bezoekers en bewoners aankunnen.

Aandacht voor het lerend vermogen van mensen met dementie

Nieuwe vaardigheden en routes kunnen worden aangeleerd. Door de omstandigheden zo optimaal mogelijk te maken, kunnen mensen met dementie de weg naar het Landhuus leren of leren hoe zij de eieren uit het hok kunnen halen. Vaardigheden slijten in door het heel vaak samen te doen, heldere instructies te geven en vaardigheden voor te doen. Daarbij is het belangrijk om fouten tijdens het aanleren te voorkomen. Zo kunnen alledaagse taken toch weer aangeleerd worden. Zo kunnen bewoners zich voegen in de gemeenschap die een eigen orde heeft.

Dankwoord

Zittend in ons prieeltje bij een kampvuur bedachten we de basis voor het zorgerf. Tien jaar later is het mooier dan we ooit hadden kunnen dromen. Fantastisch om hier ter gelegenheid van het 10-jarige jubileum met iedereen bij stil te staan. We zien het elke dag om ons heen: het zorgerf is van onschatbare waarde voor onze bezoekers, bewoners, familie, medewerkers, vrijwilligers en partners. Maar óók voor ons. Wij waren ooit de bron, nu vormen we samen het zorgerf. Samen vormen we een leefgemeenschap.

Dit ontroert ons.

We willen iedereen bedanken die samen met ons het zorgerf heeft gemaakt tot wat het nu is.

Dank aan alle medewerkers en vrijwilligers. Dag in dag uit geven jullie kleur aan het leven van onze bezoekers en bewoners. Jullie leveren excellente zorg, met hart en ziel. Jullie zijn het goud van onze onderneming.

Dank aan alle familieleden van onze bewoners. Jullie brengen leven in de brouwerij en gezelligheid. Een extra dankjewel voor de familie van onze eerste bewoners die ondanks de modderbende in het begin vertrouwen hielden dat het goed zou komen.

Dank aan onze samenwerkingspartners Beweging 3.0 en Norschoten. Jullie zijn het avontuur met ons aangegaan.

Dank aan Matthias Zomer en Christien Hoekstra. Jullie hebben bijzondere momenten op ons zorgerf vastgelegd in fraaie foto's.

Dank aan Ben de Graaf. Jij wist geluksmomentjes bij onze bezoekers, bewoners en medewerkers te vangen in prachtige artikelen.

Dank aan alle experts. Jullie hebben de visie die wij hebben op goede zorg voor mensen met dementie, met verve uitgedragen.

Dank aan Jasper Klapwijk en Jeroen Kemperman. Jullie beschrijven in dit boek de businesscase van ons zorgerf, zodat ook anderen hun voordeel kunnen doen met ons concept.

Dank aan alle bewoners en bezoekers van ons zorgerf. Samen beleven we mooie momenten, het is een rijkdom er voor elkaar te zijn. Jullie zitten in ons hart, jullie zijn onze dagelijkse inspiratie.

En tot slot dank jullie wel lieve Sanne en Tijmen. Jullie horen aan de keukentafel elke dag het lief en leef van het zorgerf. Dank voor jullie steun en liefde. Jullie zijn met ons mee gegroeid met het zorgerf, nu vinden jullie je eigen weg. Wij zijn trots op het zorgerf, maar nog trotser op jullie!

René en Yvonne van der Leest

Colofon

Dit boek is uitgegeven door Zorgerf Buiten-Land en Zorgerf Buiten-Verblijf ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum van het zorgerf.

Oplage:

1000 exemplaren

Tekst en redactie:

Ben de Graaf
Ben Tekstschrijver
www.bentekstschrijver.nl

Ontwerp:

Jeroen Dijks
www.dyks.nl

Drukwerk:

MegaDruk
www.megadruk.com

Fotografie:

Alle foto's zijn gemaakt op het zorgerf door:
Christien Hoekstra, creatief gerontoloog, email: christienhoekstra@gmail.com
Matthias Zomer en diverse medewerkers en familieleden.

© Het overnemen en vermenigvuldigen van artikelen en/of foto's uit dit boekje is alleen geoorloofd na schriftelijke toestemming van Yvonne of René van der Leest.
Email: yvonne@buiten-land.nl

Er is een jaar gewerkt aan de totstandkoming van dit jubileumboek. De verhalen zijn een eerbetoon aan alle prachtige mensen die op het zorgerf de dagbehandeling bezoeken of hier wonen. Met de familie is besproken dat de verhalen in het boek een mooie herinnering blijven, ook als mensen die in de verhalen voorkomen voor of na het verschijnen van het boek zijn overleden.

Nijkerk

Zorgerf Buiten-Land
Keienweg 18
3861 MT Nijkerk

Putten

Zorgerf Buiten-Land
Veenwaterweg 3b
3881 RM Putten

Met dank aan

Beweging 3.0

norschoten
van hart tot hart

Zilveren
Kruis
raad en daad

kantelingen

www.buiten-land.nl

Zorgerf Buiten-Land

A close-up photograph of a wooden post. A thick, braided rope is tied to a metal ring at the top of the post. Below the rope, a black rectangular sign is attached to the post with white text. The sign reads "Pluk de dag!". The background is blurred, showing people in colorful clothing. A wicker basket with green plants is visible in the lower-left corner.

Pluk de
dag!